

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Zahraniční obchod České republiky

Petra Nováková

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Petra Nováková

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Zahraníční obchod České republiky

Název anglicky

Foreign trade of the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat vývoj hlavních složek zahraničního obchodu České republiky od jejího vzniku v roce 1993 do roku 2018 a dokázat, popřípadě vyvrátit, že vstup do Evropské unie měl pozitivní dopad na zahraničně obchodní vztahy ČR. Dílčími cíli práce jsou analýzy komoditní a teritoriální struktury, v nichž jsou popsány nejzásadnější změny v českém zahraničním obchodě.

Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. První část práce se zabývá teoretickými východisky. V této části je studována odborná literatura na jejímž základě je zpracována literární rešerše, která především obsahuje popis hlavních složek zahraničního obchodu, potřebné pro analytickou část práce. Praktická část práce obsahuje analýzy vývoje vývozu, dovozu a platební bilance ve zvyše zmiňovaném období. V analytické části se rovněž nachází i analýza komoditní a teritoriální struktury. Statistická data použita v této práci byla získána z Českého statistického úřadu a seříděna do jednotlivých tabulek.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

cena, dovoz, Evropská unie, platební bilance, saldo, vývoz, zahraniční obchod

Doporučené zdroje informací

FOJTÍKOVÁ, L. Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008). Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 9788074001284

HOLMAN, R. Makroekonomie: středně pokročilý kurz. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-764-2.

JIRÁNKOVÁ, M. Mezinárodní ekonomie. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3276-3.

KLÍMA, J. *Makroekonomie*. Praha: B.I.B.S., 2006. ISBN 80-86851-27-3.

PLCHOVÁ, B. Zahraniční ekonomické vztahy České republiky. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0608-4.

SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod : teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Kamila Veselá, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 23. 12. 2019

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 1. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Zahraniční obchod České republiky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21.3.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Ing. Kamile Veselé, Ph.D. za věnovaný čas, vstřícný přístup a cenné rady a připomínky, které mi byly při psaní této bakalářské práce velmi užitečné.

Zahraniční obchod České republiky

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „Zahraniční obchod České republiky“ se zaměřuje na analýzu vývoje zahraničního obchodu v období od roku 1993 do roku 2018. Cílem práce je zjistit jaký vliv měl na zahraniční obchod vstup do Evropské unie v roce 2004. Sledované období bylo rozděleno na období před vstupem do EU a období po vstupu do EU. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou uvedena východiska zahraničního obchodu, jeho úloha a funkce. Praktická část práce obsahuje analýzu vývoje vývozu, dovozu a obratu českého zahraničního obchodu, dále je posuzován vliv vstupu do EU na český zahraniční obchod. V neposlední řadě se nachází analýza teritoriální a komoditní struktury a platební bilance českého zahraničního obchodu.

Klíčová slova: Česká republika, dovoz, Evropská unie, hrubý domácí produkt, platební bilance, saldo, vývoz, zahraniční obchod

Foreign trade of the Czech Republic

Abstract

The bachelor thesis 'Foreign trade of the Czech Republic' analyses the foreign trade development since 1993 to 2018. The aim of this bachelor thesis is to determine the impact of access of the Czech Republic to European Union on the Czech foreign trade. The observed period which is determined was divided into pre-accession period and period after accession. The thesis is divided into theoretical and practical part. In the first part of this thesis is defined the role and function of Czech foreign trade. Practical part of this thesis contains analysis of Czech exports and imports. Also there is assessed the impact of the accession of the Czech Republic to the European Union on the foreign trade. The practical part also includes analyzes of the territorial and commodity structure and balance of payments of foreign trade.

Keywords: Czech republic, import, European Union, Gross Domestic Product, balance of payments, balance, export, foreign trade

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Zahraniční obchod.....	12
3.1.1 Definice obchodu.....	12
3.1.2 Definice zahraničního obchodu	12
3.1.3 Teorie zahraničního obchodu.....	13
3.1.4 Význam zahraničního obchodu	14
3.1.5 Formy zahraničního obchodu	15
3.1.5.1 Tradiční formy zahraničního obchodu	15
3.1.5.2 Netradiční formy zahraničního obchodu.....	17
3.1.6 Platební bilance.....	17
3.1.6.1 Horizontální struktura platební bilance	18
3.1.6.2 Vertikální struktura platební bilance	20
3.1.6.3 Saldo platební bilance.....	21
3.1.7 Otevřená ekonomika	21
3.2 Zahraniční obchod České republiky.....	22
3.2.1 Vývoj zahraničního obchodu České republiky.....	22
3.2.1.1 Období 1918-1948.....	22
3.2.1.2 Období 1948-1989.....	22
3.2.1.3 Období 1989 - současnost	23
3.2.2 Česká republika jako člen Evropské unie	23
3.2.2.1 Evropská unie	24
3.2.2.2 Společná obchodní politika EU	25
3.2.3 Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR.....	26
3.2.4 Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR	27
4 Vlastní práce	28
4.1 Dynamika zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2018	28
4.1.1 Vývoj exportu v letech 1993-2018	29
4.1.2 Vývoj importu v letech 1993-2018.....	30
4.1.3 Vývoj obratu v letech 1993-2018	31

4.2	Dopad vstupu do Evropské Unie na zahraniční obchod České republiky	32
4.2.1	Období 1993-2003	32
4.2.2	Období 2004-2018	35
4.3	Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR.....	39
4.4	Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR.....	42
4.5	Platební bilance	45
5	Zhodnocení.....	47
6	Závěr.....	49
7	Seznam použitých zdrojů.....	51

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vlajka Evropské Unie	24
---------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2018.....	28
Tabulka 2: Tempa růstu vývozu a dovozu v letech 1993-2003	33
Tabulka 3: Krytí dovozu vývozem.....	34
Tabulka 4: Podíl vývozu na HDP	34
Tabulka 5: Tempa růstu vývozu a dovozu v letech 2004 – 2018	36
Tabulka 6: Krytí dovozu vývozem.....	37
Tabulka 7: Podíl vývozu na HDP	38
Tabulka 8: Teritoriální struktura podle skupin zemí.....	43

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj vývozu ČR v letech 1993-2018	30
Graf 2: Vývoj dovozu ČR v letech 1993-2018	31
Graf 3: Vývoj obratu zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2018	32
Graf 4: Vývoz v mil. Kč a jako % HDP.....	35
Graf 5: Vývoz v mil. Kč a jako % HDP.....	38
Graf 6: Komoditní struktura vývozu (v mld. Kč, běžné ceny)	40
Graf 7: Komoditní struktura dovozu (v mld. Kč, běžné ceny)	42
Graf 8: Vývoz do států EU a do ostatních států.....	44
Graf 9: Dovoz ze států EU a z ostatních států.....	44
Graf 10: Vývoj účtů platební bilance v mil. Kč.....	46

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
SITC	Standardní mezinárodní klasifikace zboží
SNS	Společenství nezávislých států
ZO	Zahraniční obchod

1 Úvod

Bakalářská práce s názvem Zahraniční obchod České republiky je zaměřena na vývoj hlavních složek zahraničního obchodu od vzniku samostatné ČR v roce 1993 až do roku 2018. Práce si klade za cíl zjistit, jaký dopad mělo přistoupení k Evropské Unii na zahraniční obchod České republiky.

Zahraniční obchod a mezinárodní obchodní vztahy jsou důležitou součástí většiny světových hospodářství. Pro malou otevřenou ekonomiku, jakou je Česká republika, má zahraniční obchod zásadní význam. Zahraniční obchod se významně podílí na hospodářském růstu a stabilitě české ekonomiky. Vstupem do Evropské Unie se ČR vzdala nároku na uplatňování vlastní obchodní politiky a začala vůči třetím zemím uplatňovat společnou obchodní politiku EU.

První kapitola práce se věnuje teoretickým východiskům. Je zde uvedena definice zahraničního obchodu, jeho význam a formy. Také je zde věnována pozornost platební bilanci a její horizontální a vertikální struktuře. Součástí první kapitoly je i stručný popis historie zahraničního obchodu České republiky a komoditní a teritoriální struktury zahraničního obchodu ČR.

Ve druhé části práce je analyzována dynamika zahraničního obchodu ČR v letech 1993 až 2018. Zkoumány byly především meziroční úbytky a nárůsty exportu, importu a obratu zahraničního obchodu. Dále bylo sledované období rozděleno na období před vstupem do EU (1993-2003) a období po vstupu do EU (2004–2018). Na těchto dvou obdobích je zkoumáno tempo růstu vývozu a dovozu, míry krytí dovozu vývozem a objem vývozu vztaženého k hrubému domácímu produktu. V neposlední řadě se praktická část práce věnuje analýze teritoriální a komoditní struktury a platební bilance zahraničního obchodu ČR.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analyzovat vývoj hlavních složek zahraničního obchodu České republiky od jejího vzniku v roce 1993 do roku 2018 a dokázat tak, popřípadě vyvrátit, že vstup do Evropské Unie měl pozitivní dopad na zahraničně obchodní vztahy ČR. Dílčími cíli práce jsou analýzy komoditní a teritoriální struktury, v nichž jsou popsány nejzásadnější změny v českém zahraničním obchodě.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. První část práce se zabývá teoretickými východisky. V této části je studována odborná literatura, na jejímž základě je zpracována literární rešerše, která především obsahuje popis hlavních složek zahraničního obchodu, potřebné pro analytickou část práce.

Praktická část práce obsahuje analýzy vývoje vývozu, dovozu a obratu ve zvyše zmiňovaném období. Dále je posuzován dopad vstupu do EU na český zahraniční obchod. Pro porovnání změn v zahraničním obchodě bylo sledované období rozděleno na období před vstupem do EU (1993–2003) a období po vstupu do EU (2004–2018). Na těchto obdobích je srovnáváno tempo růstu vývozu a dovozu, krytí vývozu dovozem a pomocí podílu vývozu na HDP také otevřenost české ekonomiky. V analytické části se rovněž nachází i analýza komoditní a teritoriální struktury a platební bilance. Pro analýzu zbožové a teritoriální struktury zahraničního obchodu ČR byly zvoleny roky 1993, 2003, 2004, 2005 a 2018. Rok 1993 je rokem vzniku samostatné České republiky. Na letech 2003, 2004 a 2005 je ukázán rozdíl v zahraničním obchodě v jednom roce před vstupem ČR do Evropské unie, v roce vstupu do Evropské unie a v prvním roce členství v EU. Rok 2018 vykazuje současný stav českého zahraničního obchodu. Statistická data použita v této práci byla získána z databází Českého statistického úřadu a České národní banky a seříděna do jednotlivých tabulek a grafů.

3 Teoretická východiska

3.1 Zahraniční obchod

3.1.1 Definice obchodu

Obchod lze obecně vysvětlit jako činnost, při níž dochází ke směňování za úplatu. To znamená nákup a prodej komodit mezi lidmi za peníze, případně za jiné zboží nebo služby. Za historicky nejstarší formu obchodu je považován barterový obchod. Jedná se o přímý výměnný obchod bez využití peněz. Barterový obchod byl nejvíce využíván v době, kdy neexistovaly univerzální prostředky směny (peníze, vzácné kovy apod.). Obchod lze provádět i tzv. nepřímou, tedy prostřednictvím peněz.¹ Dle Fojtíkové se obchod dělí na tři druhy podle toho, na jaké úrovni je uskutečňován – maloobchod (jedná se o směnu zboží mezi obchodníky a spotřebiteli), velkoobchod (jedná se o smluvní obchod mezi dodavateli a odběrateli) a zahraniční obchod.²

3.1.2 Definice zahraničního obchodu

Zahraniční obchod (též mezinárodní obchod) můžeme definovat jako formu vnějších hospodářských vztahů, která spojuje národního hospodářství se světovým hospodářstvím. Jeho podstatou je tedy uskutečňování exportu a importu mezi jednotlivými státy. Hlavními subjekty zahraničního obchodu jsou firmy, které uskutečňují export a import do ostatních zemí. Z důvodu ochrany domácí ekonomiky a z fiskálních důvodů (jako například cla a poplatky, které tvoří příjmy státního rozpočtu) plní stát regulační funkci při uskutečňování přeshraniční výměny zboží. Je mnoho důvodů pro uskutečňování zahraničního obchodu. Firmy mají za cíl dosáhnout uspokojivého zisku a expandovat na zahraniční trhy, stát se snaží dosáhnout ekonomické rovnováhy země. Zahraniční obchod tedy ovlivňuje vnitřní a vnější rovnováhu země. Vnější rovnováha země je evidována v platební bilanci (převážně v obchodní bilanci, která je součástí běžného účtu, ale částečně také v kapitálovém a finančním účtu). Z toho vyplývá, že veškeré ekonomické transakce mezi zeměmi úzce souvisí s účty platební bilance. Vnitřní rovnováha země je zahraničním obchodem

¹ FOJTÍKOVÁ, L. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1.

² Tamtéž, s. 1.

ovlivňována pouze nepřímo. Při zvyšování hodnoty vývozu ze země, se totiž často zvyšuje i zaměstnanost.³

3.1.3 Teorie zahraničního obchodu

Merkantilisté spatřovali zahraniční obchod jako nejdůležitější zdroj růstu národního kapitálu již v 17.-18. století. Bohatství státu spatřovali ve shromažďování drahých kovů a věřili, že lze ostatní státy „oslabit“ tím, že jim prodáme komodity výměnou za zlato.⁴ Merkantilisté tak usilovali o aktivní obchodní bilanci. Snažili se podporovat vývoz komodit výměnou za drahé kovy, za účelem zvýšení národního obohacení.⁵

Na merkantilistické učení navázali angličtí ekonomové Adam Smith a David Ricardo. Prvním, kdo ve svém díle *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* vymezil zahraniční obchod, byl skotský ekonom a filozof Adam Smith. Smith myšlenky merkantilistů kritizoval, a bohatství národů spatřoval ve vývozu takového zboží, pro jehož výrobu má stát ty nejvýhodnější podmínky. Jedná se o ekonomickou výhodu ve výrobě zboží na straně jednoho státu, přičemž pro jiné státy je výhodnější toto zboží dovážet. Tato teorie se nazývá teorie absolutních výhod.⁶

Autorem teorie komparativních výhod je ekonom David Ricardo. Své myšlenky shrnul v díle *Základy politické ekonomie a zdanění*. Teorie komparativních výhod tvrdí, že pro stát je výhodné vyvážet zboží, které vyrábí s nejnižšími náklady, a dovážet zboží, které by vyráběl s nejvyššími náklady, ale zároveň připouští, že do mezinárodního obchodu se mají zapojovat i země, které mají absolutní výhodu ve výrobě více komodit nebo žádnou absolutní výhodu nemají. Komparativní výhoda tedy lze popsat jako největší absolutní výhoda, pokud má stát výhodnější podmínky pro výrobu více druhů zboží a nejmenší absolutní výhodu, pokud stát pro výrobu více druhů zboží žádné výhodnější podmínky nemá.⁷

Na teorii komparativních výhod navázala dynamická teorie komparativní výhody, která zní: „*Země se budou specializovat na výrobu a vývoz těch druhů zboží, které jsou relativně náročné na ten výrobní faktor, jímž je země relativně nejlépe vybavena.*“ Dle této

³ FOJTÍKOVÁ, L. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1-2.

⁴ SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s.17.

⁵ NEUMANN, P., JIRÁNKOVÁ, M., ŽAMBERSKÝ, P. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada, 2010, s.14.

⁶ SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s.17.

⁷ NEUMANN, P., JIRÁNKOVÁ, M., ŽAMBERSKÝ, P. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada, 2010, s.21.

teorie by se státy, které se zapojují do zahraničního obchodu, měly specializovat na produkci těch komodit, u nichž mají nižší náklady na výrobu než státy, se kterými obchodují.⁸

3.1.4 Význam zahraničního obchodu

Dle Svatoše se pro hodnocení významu vnějších ekonomických vztahů v národním hospodářství využívají tři základní hlediska. Hledisko efektivnosti, hledisko proporcionality a hledisko demonstrativního efektu.⁹

Hledisko efektivnosti má za cíl zvyšovat účinnost domácí produkce. Ve vývozní politice je dáván větší důraz na takové zboží, „*kde může země dosáhnout maximálních úspor společenské práce.*“ Obecně platí, že malá a otevřená národní hospodářství by se měla více snažit o zvyšování své konkurenceschopnosti na zahraničních trzích.

Většina států není schopna soběstačného vývoje, a tak některé komodity musí být dováženy ze zahraničí. Jedná se především o komodity, které nelze v daném státě vyprodukovat, anebo se jejich výroba nevyplatí. Děje se tak proto, že mezi jednotlivými státy existují odlišné přírodní podmínky, odlišná zásoba surovin, kapitálu, aj. Tento princip je nazýván **proporcionalita**. Nicméně důležitými účastníky zahraničního obchodu jsou i státy, které jsou svoji domácí produkcí schopné uspokojit potřeby svého obyvatelstva.

Hodnota vývozu každého státu udává stav a úroveň jeho ekonomiky. Oproti tomu hodnota dovozu zrychluje ekonomický vývoj země, odkud je zboží dováženo. „*Jde tedy o určitou demonstraci světového, technického, designového, módního trendu, který může působit stimulačně na společenský a ekonomický pokrok.*“ Toto hledisko se nazývá **demonstrativní efekt**.

Jsou i další důvody, pro vzájemné obchodování s ostatními zeměmi, a to především udržování přátelských vztahů a mírové spolupráce nebo poznávání jiných kultur.¹⁰

⁸ SVATOŠ, M. *Zahraněční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, str.20.

⁹ SVATOŠ, M. *Zahraněční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, str.21.

¹⁰ Tamtéž, s. 21.

3.1.5 Formy zahraničního obchodu

Zahraníční obchod má tradiční i netradiční formy. Mezi tradiční formy obchodu řadíme vývoz, dovoz a reexport. Netradičními formami obchodu jsou např. merchantingové obchody a zušlechťovací styk. Tyto formy obchodu používají především nadnárodní společnosti v rámci mezinárodních výrobních řetězců.¹¹

3.1.5.1 Tradiční formy zahraničního obchodu

Vývoz

Vývoz představuje celkový objem zboží nebo služeb, které je vyrobeno na území daného státu a poté vyváženo do zahraničí. Pro každou zemi je hodnota exportu velmi důležitá. Je-li hodnota vývozu větší než hodnota dovozu, roste hrubý domácí produkt státu. Důsledkem vývozu je tedy přísun kapitálu do země, odkud se zboží nebo služby vyvážejí.

Vývoz se člení na:

- 1) Přímý vývoz – tuzemský výrobce obchoduje přímo se svým obchodním partnerem ze zahraničí

Přímý vývoz může být uskutečňován několika způsoby:

- obchodování bez pobočky – tento individuální nákup a prodej vyžaduje velmi dobrou znalost místního trhu
- prostřednictvím pobočky v zahraničí – tuzemský obchodník si založí v zahraničí vlastní pobočku, která ale není v dané zemi právním subjektem, a tím sníží své náklady na přepravu zboží do zahraničí
- poskytnutím frenšízy
- spoluprací mezi tuzemskou a zahraniční společností-jelikož obchodník prodává své výrobky bez zprostředkovatele, musí si sám zajistit všechny vývozní služby.

- 2) Nepřímý vývoz – obchod zprostředkovaný prostřednictvím různými subjekty zahraničního obchodu

¹¹ ŠTĚRBOVÁ, L. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013, s.16.

Tuzemský vývozce prodá své zboží společnosti se sídlem v České republice, která je specializovaná na vývoz. Obchodník tedy provozuje prodej na území ČR a může se zaměřovat pouze na vlastní výrobu svých výrobků. Všechny služby, které souvisí s vývozem tohoto zboží za něj zajišťuje jeho obchodní partner.¹²

Dovoz

Dovozem se rozumí vstup zboží nebo služeb ze zahraničí na území daného státu. Prostřednictvím importu jsou do státu dováženy komodity, kterých je nedostatek (jedná se například o nerostné bohatství, exotické ovoce, maso a masné výrobky) nebo je stát není schopen sám vyrobit (stát, do kterého je zboží dováženo není natolik technologicky vyspělý, nemá vyhovující klimatické podmínky apod.). Důsledkem importu je odliv kapitálu ze země, proto není import pro stát pozitivní. Je-li hodnota dovozu větší než hodnota vývozu, znamená to úbytek na hrubém domácím produktu státu. Vlády jednotlivých zemí se snaží takovým situacím předcházet například pomocí zahraničních investic.

Dovoz se člení na:

- přímý dovoz – představuje přímý odběratelsko-dodavatelský vztah, bez využití prostředníků
- nepřímý dovoz – tuzemský obchodník spolupracuje se specializovanou společností, která nakupuje od zahraničního dodavatele, obchod tedy probíhá pomocí prostředníka.

Čistý vývoz

Čistý vývoz neboli netto export, je rozdíl mezi hodnotou vývozu a hodnotou dovozu zboží a služeb za určité období. Výpočet čistého vývozu využíváme u produkční metody výpočtu hrubého domácího produktu. Když je čistý vývoz kladný, znamená to, že vývoz zboží a služeb převyšuje dovoz a roste HDP.

¹² <https://www.businessinfo.cz/navody/podminky-pro-realizaci-exportu-a-jeho#b01>

Reexport

Reexport neboli opětovný vývoz, představuje takovou formu zahraničního obchodu, při které je uskutečněna obchodní transakce spočívající v nákupu komodit v jednom státě se záměrem jejich dalšího prodeje v jiném státě. Důvodem využití takovéto formy obchodování jsou například:

- ekonomické výhody – reexportér nakoupí zboží v jiném státě, protože na trzích existují cenové rozdíly, a následně zboží přeprodá do dalších zemí za výhodnější ceny
- obchodně politické překážky – některé státy mají mezi sebou zákaz vývozu a dovozu zboží, vysoká cla, apod.¹³

3.1.5.2 Netradiční formy zahraničního obchodu

Zušlechťovací styk

Jedná se o zboží, které bylo dovezeno na území určitého státu za účelem jeho zušlechtění (opravy, kompletace) a následného vyvezení do další země.¹⁴

Merchantingový obchod

Merchanting je definovaný jako nákup zboží rezidentem od nerezidenta a následný další prodej tohoto zboží jinému nerezidentovi, přičemž během tohoto procesu zboží nevstoupilo na území ekonomiky obchodníka.¹⁵

3.1.6 Platební bilance

Platební bilance země zachycuje všechny ekonomické transakce rezidentů s nerezidenty za dané časové období. Podle platební bilance daného státu je posuzována jeho vnější ekonomická rovnováha.

¹³ ČERNOHLÁVKOVÁ, E., PLCHOVÁ, B., *Zahraníční obchod*. Praha: Bankovní institut, 2007, s.258.

¹⁴ ŠTĚRBOVÁ, L. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013, s.17.

¹⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/economic-globalisation/globalisation-macroeconomic-statistics/global-production-arrangements/merchanting>

Platební bilance je uspořádána ve dvou strukturách. Horizontální struktura představuje soustavu účtů tvořenou běžným účtem, kapitálovým účtem, finančním účtem, saldem chyb a opomenutí a změnou devizových rezerv. Vertikální struktura zachycuje kreditní a debetní položky.

Platební bilance je sestavována na základě pravidel Mezinárodního měnového fondu, a za její sestavení v ČR zodpovídá Česká národní banka.¹⁶

3.1.6.1 Horizontální struktura platební bilance

Jak již bylo výše zmíněno, horizontální strukturu platební bilance tvoří běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí a změna devizových rezerv.

1) Běžný účet

Běžný účet je jedním z hlavních účtů platební bilance.

Jeho součástí je:

- obchodní bilance,
- bilance služeb,
- bilance výnosů,
- bilance běžných převodů.¹⁷

Obchodní bilance představuje bilanci hodnot importu a exportu zboží za určité období (zpravidla jeden rok). Součástí obchodní bilance je i zušlechťovací styk. V případě převyšujícího exportu nad importem, je obchodní bilance aktivní, v opačném případě je pasivní.¹⁸

Bilance služeb zahrnuje importy a exporty všech služeb za určité období, řadí se sem například doprava, cestovní ruch, finanční a bankovní služby, aj.

V **bilanci výnosů** jsou zachyceny výnosy z výrobních faktorů spojené s domácím kapitálem v zahraničí a výdaje na výrobní faktory spojené se zahraničním kapitálem v tuzemsku.

¹⁶ NEUMANN, P., JIRÁNKOVÁ, M., ŽAMBERSKÝ, P. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada, 2010, s.94.

¹⁷ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 31.

¹⁸ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 31.

Mezi **běžné převody** se řadí transakce v podobě transferů přeshraničního charakteru, jsou to například dary a zahraniční výpomoci. Z těchto transakcí tedy neplynou státu žádné závazky ani pohledávky.¹⁹

2) Kapitálový účet

Na kapitálovém účtu jsou zachycovány kapitálové transfery mezi jednotlivými státy, jako například promíjení dluhů, převody nehmotných práv (akcie, licence, patenty).²⁰

3) Finanční účet

Finanční účet je po běžném účtu druhým nejdůležitějším účtem platební bilance. Pokrývá totiž schodek běžného účtu a odráží tak celkový stav platební bilance.

Jeho součástí jsou:

- přímé investice,
- portfoliové investice,
- finanční deriváty,
- ostatní investice.

Přímé investice zahrnují přímé investice ze zahraničí v tuzemské ekonomice a tuzemské investice v zahraničí. V ČR jsou za přímé investice chápány takové investice, které jsou větší nebo se rovnají 10% podílu investora na základním kapitálu společnosti.²¹

Portfoliové investice představují menší objem majetkových účastí (akcie, dluhopisy).

Tyto investice jsou méně než desetiprocentním podílem investora na základním kapitálu společnosti.²²

Finanční deriváty jsou založeny na podkladových aktivech (např. obligace a akcie), od nichž se odvíjí jejich hodnota. Jedná se o časově vymezené kontrakty, u kterých se odlišuje datum sjednání obchodu s datem jeho uskutečněním.

¹⁹ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 31.

²⁰ NEUMANN, P., JIRÁNKOVÁ, M., ŽAMBERSKÝ, P. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada, 2010, s.94.

²¹ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 32.

²² NEUMANN, P., JIRÁNKOVÁ, M., ŽAMBERSKÝ, P. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada, 2010, s.94.

Ostatní investice zahrnují především úvěry poskytnuté tuzemským obchodníkům ze zahraniční nebo naopak.²³

4) Saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly

Tento účet slouží ke korekcím nepřesností v evidenci platební bilance, proto se sestavuje až po jejím sestavení. Na tomto účtu se zaznamenávají například kurzové rozdíly.

5) Změna devizových rezerv

Jedná se o zahraniční aktiva v držení centrální banky ve formě vkladů, která slouží k vyrovnávání platební nerovnováhy.²⁴

3.1.6.2 Vertikální struktura platební bilance

Z pohledu účetnictví je každá položka platební bilance zanesena na účet dvakrát. Jednou na straně Má dáti (debet) a podruhé na straně Dal (kredit). Vertikální strukturu platební bilance tedy tvoří kreditní a debetní položky, a také jejich saldo, tzn. rozdíl mezi kreditními a debetními položkami.

Dle Holmana musí být platební bilance z účetního hlediska vždy vyrovnaná. Neznamená to však, že je vyrovnaná i vnější ekonomická rovnováha země. Vnější ekonomická rovnováha nastává, když zůstatek finančního účtu pokrývá opačný zůstatek běžného účtu²⁵

- Kreditní položky

V účetnictví jsou zachycovány ve prospěch účtu se znaménkem +.

Jsou to transakce, v jejichž důsledku dochází k přílivu finančních prostředků do země. Jedná se např. o export zboží a služeb, import výnosů a kapitálu, příliv důchodů a transferů, přijaté úvěry ze zahraničí nebo snížení devizových rezerv.

- Debetní položky

V účetnictví jsou zachycovány na vrub účtu se znaménkem -.

²³ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 32.

²⁴ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 33.

²⁵ HOLMAN, R. *Makroekonomie středně pokročilý kurz*. Praha: C. H. Beck, 2004, s.116.

Debetními položkami jsou naopak transakce, v jejichž důsledku dochází k odlivu peněžních prostředků ze země.

Jedná se např. o dovoz zboží a služeb, export výnosů a kapitálu, odliv důchodů a transferů, úvěry poskytnuté do zahraničí a zvýšení devizových rezerv.²⁶

3.1.6.3 Saldo platební bilance

Saldo platební bilance, může být na rozdíl od platební bilance jako účetního výkazu, aktivní, pasivní i vyrovnané. Saldo platební bilance ovlivňuje změny devizových rezerv České národní banky. Aktivní saldo devizové rezervy zvyšuje, což je z krátkodobého pohledu výhodné, nicméně z dlouhodobého pohledu může vést ke zvyšování cen. Důsledkem pasivního salda platební bilance je schodek, který je nutné pokrýt z měnových rezerv. Pasivní saldo tedy snižuje zásoby devizových rezerv.²⁷

Jelikož platební bilance je účetním výkazem, kde je každá operace zanesena na jedné straně účtu a jejich rozdíl je nulový, není takto možné vypočítat celkové saldo platební bilance. Proto se z vertikální a horizontální struktury platební bilance vymezují jednotlivá salda, a to dílčí salda platební bilance a kumulativní salda platební bilance. Tyto salda udávají informace o ekonomickém vývoji národního hospodářství v oblasti vnějších ekonomických vztahů.²⁸

3.1.7 Otevřená ekonomika

Otevřená ekonomika lze zjednodušeně popsat, jako zapojování národního hospodářství do mezinárodně obchodních vztahů. V otevřené ekonomice je část produkce vyrobené v tuzemsku vyvážena do zahraničí, a část produkce vyrobené v zahraničí je dovážena do tuzemska, kde dochází i k jeho spotřebě. K otevřené ekonomice neodmyslitelně patří i přeshraniční kapitálové investice. Investoři využívají své finanční prostředky v zemích, kde očekávají největší zisk, a přemisťují tak svá aktiva napříč státy. Čím lepší jsou mezinárodně obchodní vztahy mezi jednotlivými státy, tím se zvyšuje vzájemná závislost ekonomik těchto států.²⁹

²⁶ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraníční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s. 33.

²⁷ SOUKUP, A. *Mezinárodní ekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 17.

²⁸ KLÍMA, J. *Makroekonomie*. Praha: Alfa Publishing, 2006, s. 92-95.

²⁹ BRČÁK, J. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 158.

3.2 Zahraniční obchod České republiky

Česká republika je relativně malou otevřenou ekonomikou, pro níž má zahraniční obchod zásadní význam. Otevřenost české ekonomiky stále roste, což dokazuje především zvyšující podíl zahraničního obchodu na hrubém domácím produktu. Česká republika těží především ze své zeměpisné polohy v samotném středu Evropy, která je pro zahraniční obchod velmi výhodná.

3.2.1 Vývoj zahraničního obchodu České republiky

Od vzniku Československé republiky v roce 1918 se vývoj zahraničního obchodu odvíjel od aktuální politické situací v zemi. Z tohoto důvodu je historie mezinárodního obchodu ČR rozdělována na tři časové úseky.

3.2.1.1 Období 1918-1948

Po skončení 1. světové války a rozpadu Rakouska-Uherska zůstaly přibližně 2/3 průmyslu na území Československa. Rozdělením Rakousko-Uherské monarchie však Československo přišlo o značnou část surovinové základny a trhu. Z toho vyplývala nutnost dovážet potřebné suroviny k výrobě a vyvážet přibližně třetinu vlastní výroby. Od roku 1929 byl zahraniční obchod zasažen světovou hospodářskou krizí, která trvala do roku 1935. V průběhu druhé světové války se naprostá většina komodit vyráběla pro Německo, které považovalo české továrny za vlastní.³⁰

3.2.1.2 Období 1948-1989

Změna politické situace v Československu v roce 1948 s sebou přinesla mnoho změn. Národní hospodářství se zestátnovalo a vyvlastňovala se soukromá sféra.³¹ *V oblasti zahraniční politiky byla nastolena jednoznačná orientace na Sovětský svaz a na přátelství s dalšími zeměmi tzv. východního bloku.*³² V důsledku pomalého nárůstu rozvoje postupně ztratilo Československo svoji konkurenceschopnost vůči západním státům.

³⁰ <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Historie-zahranicniho-obchodu>

³¹ Tamtéž

³² FOJTÍKOVÁ, L. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 42.

V roce 1989 došlo v našich zemích k pádu socialismu, a tím i k rozpadu centrálně řízené ekonomiky.

3.2.1.3 Období 1989 - současnost

Po listopadové revoluci v roce 1989 byla zahájena transformace centrálně řízené ekonomiky na tržní mechanismus, založený na privátní sféře a volné konkurenci. Začátkem 90.let vznikaly nové společnosti zaměřené na vývoz a dovoz, nicméně důsledkem změn v komoditní a teritoriální struktuře se zahraniční obchod potýkal s krizí. Československá federativní republika obnovila členství v Mezinárodním měnovém fondu a v Mezinárodní bance pro obnovu a rozvoj. Hlavním cílem země byla orientace importu a exportu do zemí s vyspělou ekonomikou. Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 se vztahy se státy s vyspělou ekonomikou ještě více prohloubily. Po zrušení flukтуаčního pásma koruny došlo k devalvaci koruny, v důsledku čehož se saldo platební bilance dostalo do schodku. Schodek platební bilance se od té chvíle snižoval, a do přebytku se dostal až po vstupu ČR do Evropské unie. Zahraniční obchod rostl až do roku 2008, kdy propukla světová hospodářská krize. V ČR se začala projevovat ekonomická recese v roce 2009, kdy začal klesat hrubý domácí produkt.³³

3.2.2 Česká republika jako člen Evropské unie

Žádost o členství v EU podala Česká republika v lednu roku 1996. Po schválení ČR jako kandidátské země v roce 1997 začala příprava na členství. Kandidátské země mohly využívat programy předvstupní pomoci PHARE, ISPA a SAPARD. Na základě referenda se Česká republika připojila společně s 9 dalšími státy k Evropské unie dne 1.května 2004.

Tímto vstupem se ČR zavázala k přistoupení k mezinárodním smlouvám a k aplikování unijních pravidel jimi určené.³⁴ Vstupem do celní unie, se ČR rovněž vzdala nároku na tvorbu vlastní obchodní politiky vůči třetím zemím a začala využívat Společnou obchodní politiku EU. Součástí vstupu do EU bylo i zavedení společné evropské měny eura, ke kterému se ČR zavázala podepsáním smlouvy o přistoupení.

³³ <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Historie-zahranicniho-obchodu>

³⁴ MAREK, D., MICHAEL J. BAUN. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. s. 36-39.

3.2.2.1 Evropská unie

Evropská unie je politické a ekonomické společenství, které k roku 2018 tvořilo 28 členských států. EU vznikla v roce 1993 na základě Maastrichtské smlouvy a nahradila tak Evropské společenství, které fungovalo od roku 1958.

EU má své hlavní společné cíle, mezi něž patří zejména napomáhat k udržování mírových vztahů, podporovat společné hodnoty a blahobyt svých obyvatel.

Mezi další cíle EU patří např. vyvážený hospodářský růst, ochrana životního prostředí, konkurenceschopná tržní ekonomika, vytvoření prostoru bez vnitřních hranic a podpora soudržnosti a solidarity mezi členy EU.³⁵

Obrázek 1: Vlajka Evropské Unie³⁶

Zdroj: europa.eu

V EU platí základní ekonomické svobody:

- Volný pohyb zboží – volný pohyb zboží umožňuje pohyb komodit přes hranice členských států EU bez překážek (tzn. neexistence celních bariér, technických překážek). Tato svoboda je základním předpokladem pro fungování evropského vnitřního trhu. Jednotlivé subjekty mohou nabízet své zboží i za hranicemi svého státu, aniž by byly proti tuzemským výrobcům znevýhodněni.³⁷

³⁵ <http://www.projektevropa.cz/fakta-o-eu/jak-funguje-eu/>

³⁶ https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/flag_cs

³⁷ SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s.92.

- Volný pohyb osob – volný pohyb osob umožňuje jakýkoliv volný pohyb osob přes hranice členských států EU. Pod tuto svobodu spadá také volný pohyb podnikatelů. Volný pohyb osob ještě více usnadnila Schengenská dohoda z roku 1985 a následný vznik Schengenského prostoru.³⁸
- Volný pohyb služeb – volný pohyb služeb je uskutečňován dvěma způsoby. Jedním způsobem je poskytování služeb z jednoho státu klientům do jiného členského státu, aniž by se museli navzájem přemístit. Takové poskytování služeb probíhá na dálku. Druhým způsobem je přesunutí poskytovatele služeb do jiného členského státu za účelem podnikání.³⁹
- Volný pohyb kapitálu – volným pohybem kapitálu je zaručena funkčnost volného pohybu zboží a služeb.⁴⁰

3.2.2.2 Společná obchodní politika EU

Společná obchodní politika EU představuje právní rámec pro obchodování členských států EU se zeměmi mimo Evropskou unii. Díky svým jednotným podmínkám napomáhá udržovat vnitřní rovnováhu trhu, a tím i ekonomik členských států. Představuje jeden z nejdůležitějších elementů vnějších vztahů EU.⁴¹ *Tato obchodní politika vychází z jednotných základů, mezi než patří uzavírání obchodních a celních dohod, úprava celních sazeb, sjednocení liberalizačních opatření, vývozní politika a obchodní ochranná opatření*⁴².

Pro kandidátské země, které se uchází o členství v Evropské unii je přijetí společné obchodní politiky jednou z podmínek pro jejich přijetí. Přistoupením do EU se Česká republika vzdala možnosti tvorby vlastní obchodní politiky a začala se podílet na tvorbě

³⁸ SVATOSĚ, M. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s.93.

³⁹ SVATOSĚ, M. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s.94.

⁴⁰ Tamtéž, str. 94.

⁴¹ <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spolecna-obchodni-politika-evropske-unie-4461.html#!&chapter=1>

⁴² NIGRINOVÁ, L. *Zahraničně obchodní aspekty vstupu České republiky do Evropské unie*. Acta Oeconomica Pragensia, 2003, s.84.

společné obchodní politiky. Z tohoto kroku vyplynulo pro ČR spousta závazků, jako například přijetí všech tarifních nástrojů, mezinárodních smluv a společných celních sazeb vůči třetím zemím.⁴³

Rozhodujícím orgánem pro uskutečňování společné obchodní politiky je Rada EU, která se rozhoduje na základě připomínek a návrhů Evropské komise.

3.2.3 Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR

Komoditní struktura je obecně řečeno zaměřením zahraničního obchodu určitého státu na odvětví či produkci, to znamená, s jakými komoditami stát vstupuje na mezinárodní trhy. K efektivnímu zapojení do mezinárodní dělby práce je pro stát důležité, aby jeho zbožová struktura odpovídala poptávce na zahraničním trhu, a především aby se specializoval na takové komodity, pro jejichž výrobu má nejlepší komparativní výhody.⁴⁴ Zbožová struktura českého zahraničního obchodu je rozdělena dle standární mezinárodní klasifikace zboží (SITC). Dle této klasifikace jsou druhy zboží rozděleny do deseti skupin (SITC 0 až 9), a dále podrobně rozčleněny na divize, skupiny a podskupiny.

Standární mezinárodní klasifikace zboží se v základní podobě dělí do následujících desíti skupin:

- 0 Potraviny a živá zvířata
- 1 Nápoje a tabák
- 2 Suroviny nepoživatelné, s výjimkou paliv
- 3 Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály
- 4 Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
- 5 Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené
- 6 Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu
- 7 Stroje a dopravní prostředky
- 8 Průmyslové spotřební zboží
- 9 Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné⁴⁵

⁴³ ČERNOHLÁVKOVÁ, E., PLCHOVÁ, B., *Zahraniční obchod*. Praha: Bankovní institut, 2007, s.66-76.

⁴⁴ PLCHOVÁ, B. A KOL., *Zahraniční ekonomické vztahy České republiky*, Praha, 2006, s.17.

⁴⁵ https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=0&p_lang=CS

3.2.4 Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR

Teritoriální struktura představuje územní rozdělení zahraničního obchodu, to znamená, s jakými státy a teritorii daná země obchoduje. Dá se říci, že teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR není příliš široká. Přibližně 50 % veškerého zahraničního obchodu ČR je realizováno se sousedními zeměmi a 75 % hodnoty zahraničně obchodní směny je realizováno se zeměmi Evropské unie. Jelikož je česká ekonomika přílišně orientovaná na omezený počet trhů, je tím závislá na jejich ekonomickém vývoji a vystavují se tím riziku. Negativní výkyvy těchto ekonomik, by mohly znamenat problémy pro vývoj ekonomiky a zahraničního obchodu ČR. Z tohoto důvodu je pro ČR prioritou navazovat obchodní vztahy i se zeměmi, se kterými měla pasivní obchodní bilanci.⁴⁶

Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR se člení na následujících 10 částí:⁴⁷

- 1) státy s vyspělou tržní ekonomikou,
- 2) státy EU,
- 3) státy ESVO,
- 4) ostatní státy s vyspělou tržní ekonomikou,
- 5) rozvojové země,
- 6) státy s tranzitivní ekonomikou,
- 7) společenství nezávislých států,
- 8) ostatní,
- 9) nespecifikováno,
- 10) země OECD.

⁴⁶ SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009, s.103.

⁴⁷ <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/zahranicni-obchod-1-2019--244358/>

4 Vlastní práce

4.1 Dynamika zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2018

Následující tabulka vykazuje vývoj vývozu, dovozu, obratu a obchodní bilance zahraničního obchodu České republiky od jejího vzniku v roce 1993, do roku 2018.

Tabulka 1: Vývoj zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2018

Rok	Vývoz	Meziroční změna (v %)	Dovoz	Meziroční změna (v %)	Obrat	Meziroční změna (v %)	Bilance
1993	421 601	-	426 084	-	847 685	-	-4 483
1994	458 842	108,8	498 377	117,0	957 219	112,9	-39 534
1995	566 171	123,4	665 740	133,6	1 231 911	128,7	-99 570
1996	601 680	106,3	754 670	113,4	1 356 350	110,1	-152 990
1997	709 261	117,9	859 711	113,9	1 568 972	115,7	-150 450
1998	834 227	117,6	914 466	106,4	1 748 693	111,5	-80 239
1999	908 756	108,9	973 169	106,4	1 881 925	107,6	-64 413
2000	1 121 099	123,4	1 241 924	127,6	2 363 023	125,6	-120 825
2001	1 268 149	113,1	1 385 564	111,6	2 653 713	112,3	-117 415
2002	1 254 860	99,0	1 325 671	95,7	2 580 531	97,2	-70 811
2003	1 370 930	109,2	1 440 723	108,7	2 811 653	109,0	-69 793
2004	1 722 657	125,7	1 749 095	121,4	3 471 753	123,5	-26 438
2005	1 868 586	108,5	1 829 962	104,6	3 698 548	106,5	38 624
2006	2 144 573	114,8	2 104 812	115,0	4 249 386	114,9	39 761
2007	2 479 234	115,6	2 391 319	113,6	4 870 552	114,6	87 915
2008	2 473 736	99,8	2 406 489	100,6	4 880 225	100,2	67 246
2009	2 138 623	86,5	1 989 036	82,7	4 127 659	84,6	149 587
2010	2 532 797	118,4	2 411 556	121,2	4 944 354	119,8	121 241
2011	2 878 691	113,7	2 687 563	111,4	5 566 254	112,6	191 128
2012	3 072 598	106,7	2 766 888	103,0	5 839 486	104,9	305 710
2013	3 174 704	103,3	2 823 485	102,0	5 998 189	102,7	351 220
2014	3 628 826	114,3	3 199 630	113,3	6 828 456	113,8	429 195
2015	3 883 249	107,0	3 477 000	108,7	7 360 249	107,8	406 249
2016	3 974 043	102,3	3 494 671	100,5	7 468 714	101,5	479 371
2017	4 244 588	106,8	3 801 432	108,8	8 046 020	107,7	443 155
2018	4 403 847	103,8	4 023 171	105,8	8 427 018	104,7	380 676

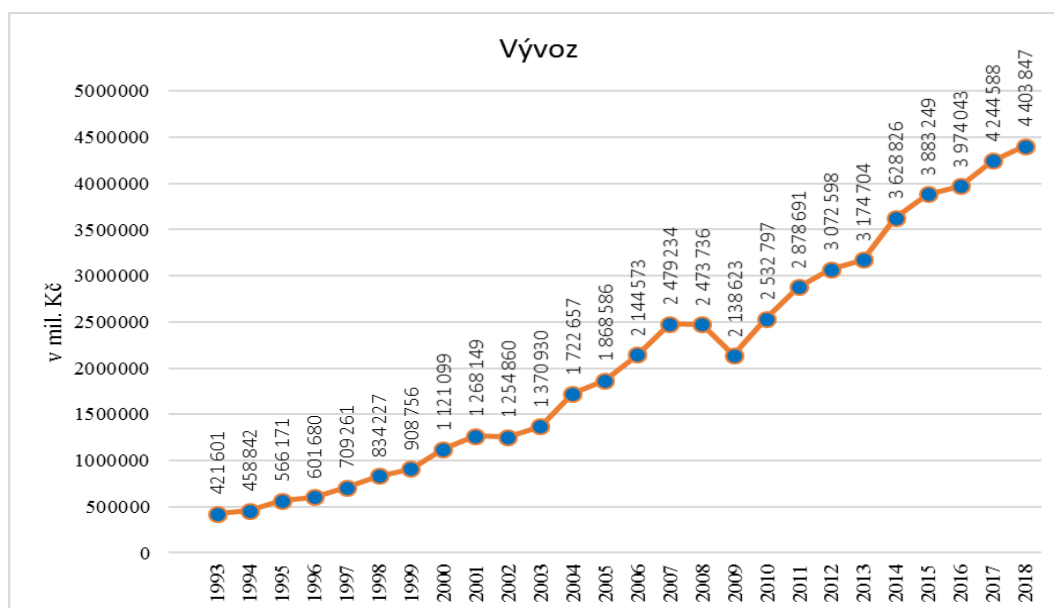
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.1.1 Vývoj exportu v letech 1993-2018

Největší meziroční zvýšení vývozu v procentech nastalo v roce 2004, kdy ČR vstoupila do Evropské unie. Index v tomto roce dosahoval 125,7 %. Další největší nárůst vývozu v procentech nastal v letech 1995 a 2000, s totožným meziročním nárůstem o 23,4 %. Naopak nejmenší poměrný nárůst vývozu byl realizován v roce 2016, kdy meziročně vzrostl pouze o 2,3 % a poté v letech 2013 a 2018. V roce 2013 export meziročně vzrostl o 3,3 % a v roce 2018 vzrostl o 3,8 %. Meziroční snížení vývozu bylo ve sledovaném období zaznamenáno pouze třikrát, a to v letech 2002, 2008 a 2009. V roce 2002 poklesl vývoz o 1 %. V roce 2008 představoval pokles 0,2 % a v roce 2009 klesl export meziročně o 13,5 %. V těchto letech se se česká ekonomika potýkala s hospodářskou krizí.

Nejvyšší nárůst hodnoty exportu byl realizován v roce 2014, kdy ve srovnání s rokem 2013 vzrostl z 3 174 704 mil. Kč na 3 628 826 mil. Kč. Celkový meziroční přírůstek hodnot v roce 2014 byl tedy roven 454 122 mil. Kč. Druhý nejvyšší přírůstek hodnoty vývozu nastal v roce 2010, kdy dosahoval 394 174 mil. Kč a v roce 2004, s nárůstem o 351 727 mil. Kč. Nejnižší přírůstek vývozu byl zaznamenán v letech 1996, 1999 a 2016. V roce 1996 meziročně vzrostl export o 35 509 mil. Kč, v roce 1999 vzrostl o 74 529 mil. Kč a v roce 2016 dosahoval přírůstek exportu 90 794 mil. Kč. Meziroční úbytek hodnoty vývozu, byl stejně jako u relativního úbytku zaznamenán v letech 2002, 2008 a 2009. Největší pokles hodnoty exportu nastal v roce 2009, kdy se vývoz snížil o 335 113 mil. Kč. Druhý největší úbytek exportu nastal v roce 2002, se snížením o 13 289 mil. Kč. V roce 2008 meziroční absolutní úbytek představoval 5 498 mil. Kč.

Graf 1: Vývoj vývozu ČR v letech 1993-2018

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

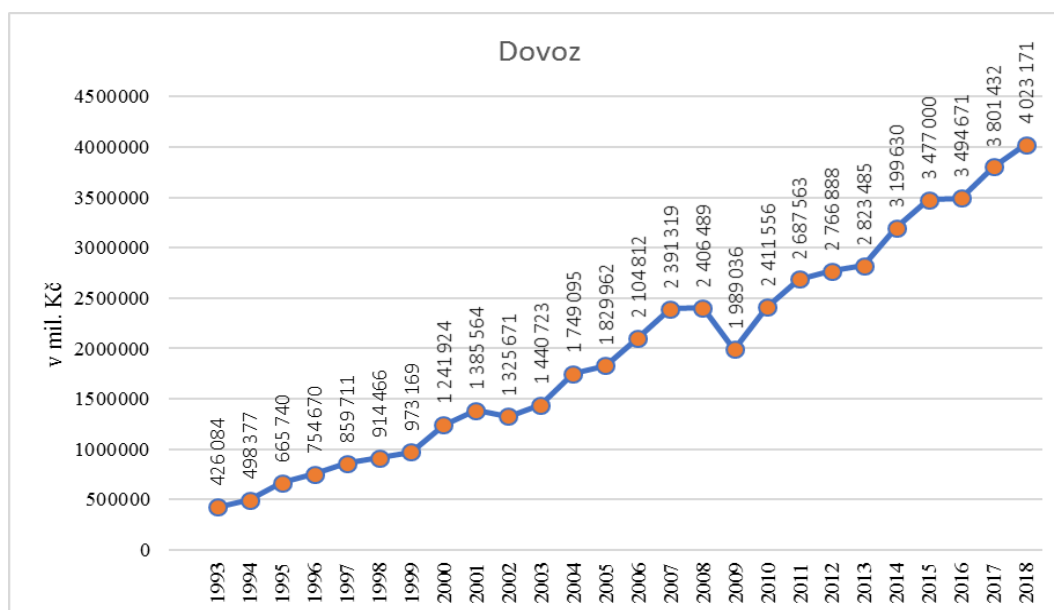
4.1.2 Vývoj importu v letech 1993-2018

Nejvyšší meziroční nárůst importu v procentech byl zaznamenán v roce 1995, kdy přírůstek dosahoval výše 33,6 %. Druhý nejvyšší nárůst představoval meziroční zvýšení o 27,6 %, a došlo k němu v roce 2000. Třetí nejvyšší nárůstek importu byl ve sledovaném období zaznamenán v roce 2004, a to s indexem 121,4 %.

Nejpomaleji vzrostl import v meziročním porovnání v roce 2018, kdy se zvýšil pouze o 0,4 %. Pokles importu byl zaznamenán pouze dvakrát. V roce 2002 dovoz poklesl o 4,3 % a v roce 2009 o 17,3 %.

Nejvyšší absolutní přírůstek importu nastal v roce 2010, kdy vzrostl o 422 520 mil. Kč, poté v roce 2014 se zvýšením o 376 145 mil. Kč a v roce 2004 s nárůstem 308 372 mil. Kč. Nejpomaleji pak vzrostl import v roce 2008, a to o 15 170 mil. Kč ve srovnání s rokem 2007. Rovněž v roce 2016 se dovoz zvýšil pouze o 17 671 mil. Kč ve srovnání s předchozím rokem. Hodnotový pokles dovozu byl za sledované období zaznamenán pouze dvakrát. V roce 2002 import meziročně poklesl o 59 893 mil. Kč, a v roce 2009 poklesl v porovnání s rokem 2008 o 417 453 mil. Kč.

Graf 2: Vývoj dovozu ČR v letech 1993-2018

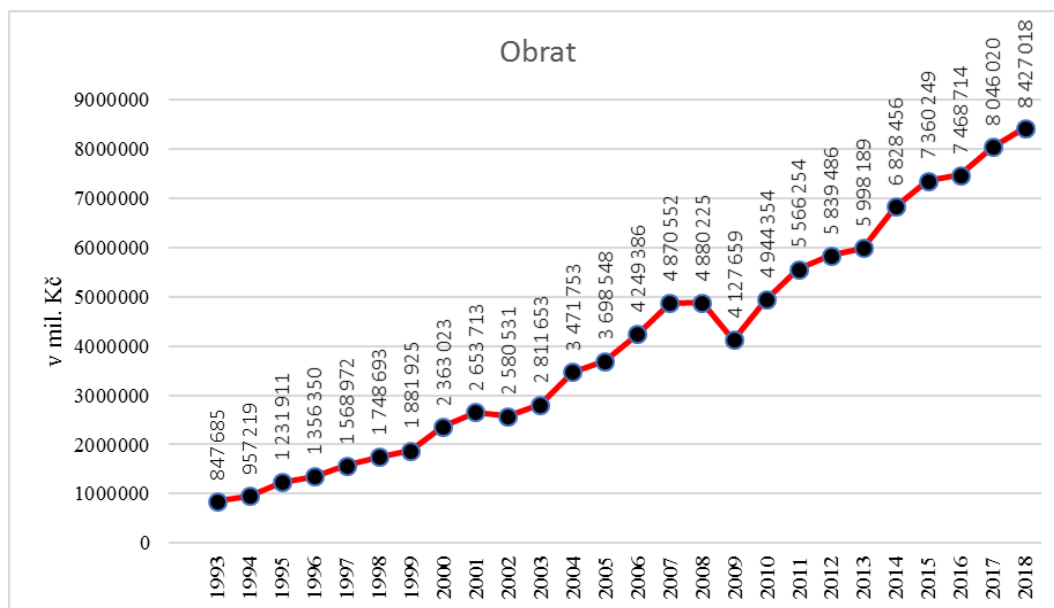
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.1.3 Vývoj obrátu v letech 1993-2018

Obratem zahraničního obchodu se rozumí souhrn hodnot vývozu a dovozu zboží. Nejzřetelnější meziroční nárůst obrátu v procentech byl realizován v roce 1995 s indexem 128,7 %, poté v roce 2000 s indexem 125,6 % a následně v roce 2004 s indexem 123,5 %. Naopak největší meziroční pokles obrátu v procentech nastal v roce 2002, kdy se snížil o 2,8 % a v roce 2009 s meziročním úbytkem 15,4 %.

Nejzřetelnější hodnotový nárůst obrátu proběhl v roce 2013, kdy se oproti roku 2012 obrat zvýšil o 830 267 mil. Kč. Poté v roce 2010, kdy vzrostl obrat oproti roku 2009 o 816 695 mil. Kč a v roce 2011, kdy vzrostl o 621 900 mil. Kč vůči roku 2010. Meziroční pokles hodnoty obrátu byl ve sledovaném období zaznamenán pouze dvakrát, a to v letech 2002 a 2009. V roce 2002 dosahovalo meziroční snížení obrátu 73 182 mil. Kč a v roce 2009 obrat poklesl o 752 566 mil. Kč.

Graf 3: Vývoj obratu zahraničního obchodu ČR v letech 1993-2018

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.2 Dopad vstupu do Evropské Unie na zahraniční obchod České republiky

V této části práce je kvůli zhodnocení vývoje zahraničního obchodu rozděleno sledované období (1993-2018) na dvě období. První období začíná rokem 1993, tedy vznikem České republiky, a končí rokem 2003. Druhé období začíná rokem 2004, kdy se Česká republika stala členem Evropské Unie a končí rokem 2018. Na těchto dvou obdobích je analyzováno tempo růstu vývozu a dovozu, míra krytí dovozu vývozem a podíl vývozu na HDP. Dále je na těchto dvou časových úsecích porovnáváno, v jakém období si zahraniční obchod ČR vedl lépe, a jaký dopad na něj měl vstup do Evropské unie.

4.2.1 Období 1993-2003

Od roku 1989 procházela ekonomika ČR hospodářskou transformací, během které byla centrálně plánovaná ekonomika postupně nahrazena tržní ekonomikou. K výrazným změnám docházelo i v zahraničním obchodě, jelikož důsledkem hospodářské transformace se ekonomika ČR začala otevírat zahraniční konkurenci.

Z tabulky č. 2 je zřejmé, že tempa růstu vývozu a dovozu vykazovala značné meziroční kolísání. Průměrné tempo růstu exportu za první sledované období bylo 11,3 %. Oproti tomu průměrné tempo růstu importu vykazovalo 11,7 %. Z toho vyplývá, že

v prvním sledovaném období rostl export průměrně pomaleji než import. Jelikož objem vývozu nebyl ani v jednom roce vyšší než objem dovozu, nedostala se v prvním sledovaném období ani obchodní bilance zahraničního obchodu do kladných čísel.

Tabulka 2: Tempa růstu vývozu a dovozu v letech 1993-2003

Rok	Meziroční změna vývozu (v %)	Meziroční změna dovozu (v %)
1993	-	-
1994	8,8	17,0
1995	23,4	33,6
1996	6,3	13,4
1997	17,9	13,9
1998	17,6	6,4
1999	8,9	6,4
2000	23,4	27,6
2001	13,1	11,6
2002	-1,0	-4,3
2003	9,2	8,7
Tempo růstu (v %)	11,3	11,7

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

V období před vstupem České republiky do EU rostl vývoz průměrně pomaleji než dovoz, což dokazuje i záporné saldo obchodní bilance. Odpovídá tomu i míra krytí dovozu vývozem uvedená v tabulce č. 3. V roce 1993 činila míra krytí dovozu vývozem 98,95 % a až do roku 1997 měla klesající tendenci. Od roku 1997 se míra krytí dovozu vývozem zvyšovala (až na výjimku v roce 2000), až v roce 2003 dosáhla 95,16 % s nejvyšším dosaženým podílem od roku 1993. Z toho lze usuzovat postupné zvyšování podílu vývozu na celkovém obratu zahraničního obchodu a také snižování schodku obchodní bilance.

Tabulka 3: Krytí dovozu vývozem

Rok	Vývoz	Dovoz	Krytí dovozu vývozem (v %)
1993	421 601	426 084	98,95
1994	458 842	498 377	92,07
1995	566 171	665 740	85,04
1996	601 680	754 670	79,73
1997	709 261	859 711	82,50
1998	834 227	914 466	91,23
1999	908 756	973 169	93,38
2000	1 121 099	1 241 924	90,27
2001	1 268 149	1 385 564	91,53
2002	1 254 860	1 325 671	94,66
2003	1 370 930	1 440 723	95,16

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

V níže uvedené tabulce jsou vypočteny podíly českého exportu na hrubém domácím produktu. Podílem vývozu na HDP se vyjadřuje význam zahraničního obchodu pro danou ekonomiku. Lze jím rovněž stanovit míru otevřenosti ekonomiky. V roce 1993 vykazoval podíl vývozu na HDP 35,10 %. Jak lze vidět v grafu č. 4 do roku 1996 hodnota podílu vývozu na HDP kolísala, nicméně od roku 1997 začala vykazovat vývojovou tendenci, což poukazuje na postupné otevírání české ekonomiky zahraničním trhům. Pokles podílu exportu na HDP byl od roku 1996 zaznamenán pouze jednou, a to v roce 2002 s 46,79 %. V roce 2003 byl zaznamenán podíl exportu na HDP ve výši 48,78 %, což představuje zvýšení tohoto podílu přibližně o 14 % v porovnání s rokem 1993.

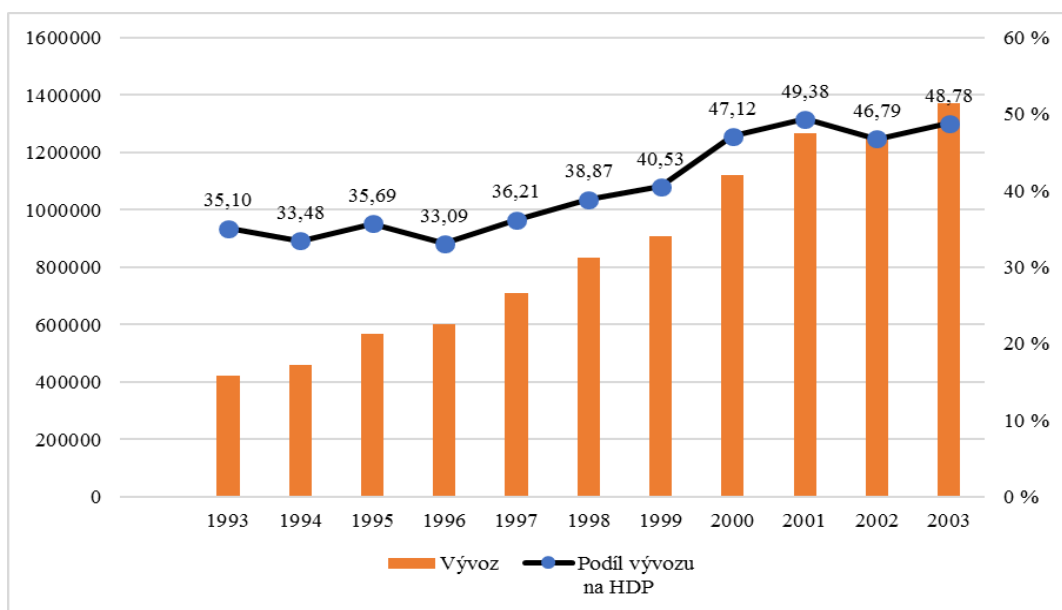
Tabulka 4: Podíl vývozu na HDP

Rok	Vývoz	HDP (v běžných cenách)	Podíl vývozu na HDP
1993	421 601	1 201 088	35,10
1994	458 842	1 370 455	33,48
1995	566 171	1 586 447	35,69
1996	601 680	1 818 342	33,09
1997	709 261	1 958 725	36,21
1998	834 227	2 146 389	38,87
1999	908 756	2 242 417	40,53
2000	1 121 099	2 379 393	47,12

2001	1 268 149	2 568 309	49,38
2002	1 254 860	2 681 644	46,79
2003	1 370 930	2 810 382	48,78

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

Graf 4: Vývoz v mil. Kč a jako % HDP

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.2.2 Období 2004-2018

V květnu roku 2004 se Česká republika stala členem Evropské unie, což pro zahraniční obchod znamenalo několik změn, souvisejících se zapojením do Evropského jednotného trhu. Českým obchodním subjektům se změnila obchodovací podmínky a rovněž došlo k rozšíření vnitřního trhu. Zásadní změnou bylo odstranění celních bariér a hraničních kontrol na území EU, což vedlo ke snížení nákladů vynaložených na ekonomické transakce jako např. dodání zboží, poplatky za výměnu měny aj.

Z údajů v tabulce č. 5 je zřejmé, že zahraničního obchod zaznamenal již v prvním roce členství v EU velké meziroční změny exportu a importu, což mělo za následek zvýšení obratu o 23,5 % oproti roku 2003. Obrat v roce 2004 dosáhl 3 471,8 mld. Kč (z toho export 1 722,7 mld. Kč a import 1 749, 1 mld. Kč) a oproti předchozímu roku se zvýšil o 660,1 mld. Kč. Průměrné tempo růstu vývozu za druhé sledované období bylo 8,1 %, což je o 1 % rychlejší průměrný růst vývozu v porovnání s dovozem, u kterého bylo

registrováno tempo růstu 7,1 %. Export tedy ve druhém sledovaném období rostl průměrně rychleji než import. Ke zvýšení objemu exportu přispělo odstranění celních poplatků a hraničních překážek. Českým vývozci se tak usnadnil přístup na zahraniční trhy a mohli více rozšířit svoji působnost.

Tabulka 5: Tempa růstu vývozu a dovozu v letech 2004 – 2018

Rok	Meziroční změna vývozu (v %)	Meziroční změna dovozu (v %)
2004	25,7	21,4
2005	8,5	4,6
2006	14,8	15,0
2007	15,6	13,6
2008	-0,2	0,6
2009	-13,5	-17,3
2010	18,4	21,2
2011	13,7	11,4
2012	6,7	3,0
2013	3,3	2,0
2014	14,3	13,3
2015	7,0	8,7
2016	2,3	0,5
2017	6,8	8,8
2018	3,8	5,8
Tempo růstu (v %)	8,1	7,1

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

V roce 2004 byl zaznamenán poslední a zároveň nejnižší schodek obchodní bilance od roku 1993 a to ve výši 26 438 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2003 došlo ke snížení deficitu o 43 355 mil. Kč. Jak lze vidět v následující tabulce, v roce 2004 vykazovalo krytí dovozu vývozem 98,49 %. V roce 2005 dosahovalo krytí dovozu vývozem 102,11 % a vůbec poprvé od roku 1989 se obchodní bilance zahraničního obchodu dostala do přebytku. I přes propad zahraničního obchodu v době ekonomické krize si obchodní bilance po celé období udržela kladný zůstatek.

Tabulka 6: Krytí dovozu vývozem

Rok	Vývoz	Dovoz	Krytí dovozu vývozem
2004	1 722 657	1 749 095	98,49 %
2005	1 868 586	1 829 962	102,11 %
2006	2 144 573	2 104 812	101,89 %
2007	2 479 234	2 391 319	103,68 %
2008	2 473 736	2 406 489	102,79 %
2009	2 138 623	1 989 036	107,52 %
2010	2 532 797	2 411 556	105,03 %
2011	2 878 691	2 687 563	107,11 %
2012	3 072 598	2 766 888	111,05 %
2013	3 174 704	2 823 485	112,44 %
2014	3 628 826	3 199 630	113,41 %
2015	3 883 249	3 477 000	111,68 %
2016	3 974 043	3 494 671	113,72 %
2017	4 244 588	3 801 432	111,66 %
2018	4 403 847	4 023 171	109,46 %

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

Graf č. 5 ilustruje objem vývozu vztaženého k hrubému domácímu produktu. V období po přistoupení ČR k Evropské unii prudce vrostl podíl vývozu na HDP a s ním i otevřenost české ekonomiky. Objem vývozu vztaženého k hrubému domácímu produktu se v prvním roce členství České republiky v EU vyšplhal na 56,25 %. Meziročně se změnil podíl vývozu na HDP oproti roku 2003 o 7,5 % a jednalo se o nejvyšší relativní nárůst objemu vývozu na HDP od roku 1993. Z grafu je patrné, že znatelnější pokles podílu exportu na hrubém domácím produktu nastal pouze v letech 2008 a 2009, kdy se ekonomika potýkala s následky hospodářské krize.

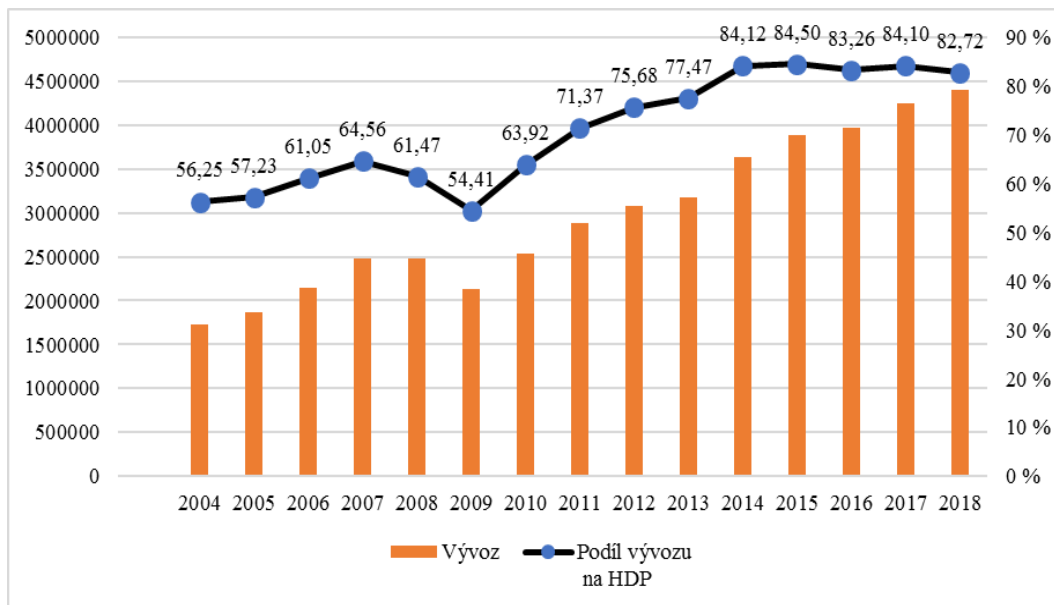
V roce 2018 dosáhl podíl objemu exportu ku HDP 82,72 %. Za období po vstupu ČR do EU se tedy podíl vývozu na HDP zvýšil přibližně o 26 %. Od vzniku samostatné ČR se podíl vývozu na HDP zvýšil (z 35,10 % v roce 1993 na 82,72 % v roce 2018) přibližně o polovinu (asi 48 %). Z toho plyne zvyšující se provázanost českého hospodářství se zahraničními trhy a s ní i větší nebezpečí negativních vnějších šoků.

Tabulka 7: Podíl vývozu na HDP

Rok	Vývoz	HDP (v běžných cenách)	Podíl vývozu na HDP
2004	1 722 657	3 062 444	56,25
2005	1 868 586	3 264 931	57,23
2006	2 144 573	3 512 798	61,05
2007	2 479 234	3 840 117	64,56
2008	2 473 736	4 024 117	61,47
2009	2 138 623	3 930 409	54,41
2010	2 532 797	3 962 464	63,92
2011	2 878 691	4 033 755	71,37
2012	3 072 598	4 059 912	75,68
2013	3 174 704	4 098 128	77,47
2014	3 628 826	4 313 789	84,12
2015	3 883 249	4 595 783	84,50
2016	3 974 043	4 773 240	83,26
2017	4 244 588	5 047 267	84,10
2018	4 403 847	5 323 556	82,72

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

Graf 5: Vývoz v mil. Kč a jako % HDP

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.3 Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR

Zbožová struktura českého zahraničního obchodu je analyticky sledována pomocí komoditní klasifikace SITC (Standard International Trade Classification). Zbožová struktura udává základní představu o tom, co je do daného státu dováženo a co se z něj naopak vyváží. Proto jsou změny ve strukturách importu a exportu velmi významné pro analýzu mezinárodních obchodních operací.

V následujících dvou grafech je znázorněna komoditní struktura vývozu a dovozu ČR v období 1993-2018. Sledovanými roky jsou roky 1993, 2003, 2004, 2005 a 2018. Rok 1993 je rokem vzniku samostatné ČR. Roky 2003, 2004 a 2005 byly zvoleny pro analýzu změn ve zbožové struktuře v jednom roce před vstupem do EU, v prvním roce členství v EU a v následujícím roce po vstupu do EU. Rok 2018 vyjadřuje současný stav zahraničně obchodní výměny zboží.

V roce 1993 byla ve zbožové struktuře vývozu nejvíce zastoupena třída tržních výrobků tříděných hlavně podle materiálu, následovaná třídami strojů a dopravních prostředků a průmyslovým a spotřebním zbožím. Od roku 1996 je nejvíce exportovanou komoditou SITC 7, následovaná třídou SITC 6 a SITC 8.

V roce 2003 tvořila skupina strojů a dopravních prostředků 50 % celkového vývozu a její meziroční nárůst dosahoval 10 %. V téže roce byla druhou nejvíce exportovanou třídou zboží třída tržních výrobků, která dosahovala podílu 23 % na celkovém vývozu, s meziročním vzrůstem o 8 %. Třetím nejvíce vyváženým zbožím v roce 2003 bylo průmyslové a spotřební zboží s podílem necelých 12 % na celkovém exportu, s meziročním tempem růstu 8 %.

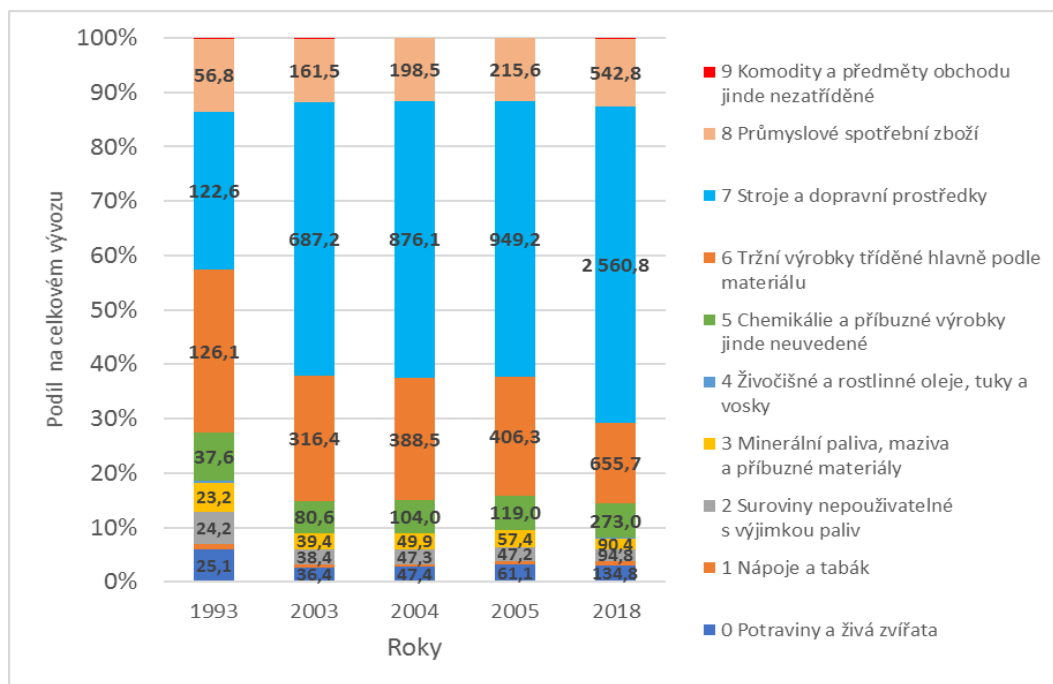
V roce 2004 byl u všech tříd zboží zaznamenán nárůst exportu. Nejvíce zastoupená skupina strojů a dopravních prostředků meziročně vzrostla o 27 %. Celkově se na exportu podílela z 51 %. Vývoz tržních výrobků řazených podle materiálu meziročně vzrostl o 23 % a jejich podíl na celkovém vývozu dosahoval rovněž 23 %. Vývoz průmyslových a spotřebních komodit se na celkovém vývozu podílel z 12 %. Meziroční tempo růstu vývozu třídy SITC 8 bylo ve výši 23 %. Nejvyšší dynamiku vývozu z jednotlivých tříd SITC zaznamenaly v roce 2004 chemikálie a příbuzné výrobky, s meziročním tempem růstu 29 %.

V roce 2005 opět vykazovala zbožová struktura vývozu u všech tříd zboží vývojovou tendenci. Třída SITC 7 vykazovala 949,2 mld. Kč, což představuje meziroční nárůst o 8 % a podíl 51 % na celkovém exportu. Třída SITC 6 vykazovala meziroční tempo růstu 5 % a třída SITC 8 9 %.

V roce 2018 opět tvořila největší podíl vývozu třetice skupin komodit – stroje a dopravní prostředky (58 %), tržní výrobky řazené podle materiálu (15 %) a průmyslové a spotřební zboží (12 %).

Nejdůležitější skupinou zboží je pro český vývoz SITC 7, která ve většině sledovaných let dosahovala největšího podílu na českém vývozu. Vývoz strojů a dopravních prostředků se od roku 1993 do roku 2018 znásobil více než dvacetkrát (ze 122,6 mld. Kč v roce 1993 na 2560,8 mld. Kč v roce 2018). Zatímco v roce 1993 se export strojů a dopravních prostředků podílel na celkovém exportu z 29 %, v roce 2018 to bylo již 58 %.

Graf 6: Komoditní struktura vývozu (v mld. Kč, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

V grafu č.7 je znázorněna komoditní struktura českého dovozu. V roce 1993 byla nejvíce importovanou komoditou třída strojů a dopravních prostředků, která se na celkovém dovozu podílela ze 38 %. Po ní následovala třída tržních výrobků řazených dle materiálu (17 % celkového importu) a třída průmyslového a spotřebního zboží, jejíž podíl na

celkovém importu dosahoval 12 %. Od roku 1996 patřila do nejimportovanější trojice skupin zboží třída SITC 5 – chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené, namísto třídy SITC 8 - průmyslové a spotřební zboží.

V roce 2003 tvořilo strojírenství 43 % českého dovozu. Na druhém místě nejvíce dováženého zboží byla třída tržních výrobků s podílem 20 %, následovala skupina SITC 5 s podílem 11 % na celkovém dovozu. Dovoz strojů a dopravních prostředků se v roce 2003 meziročně zvýšil o 9 %, polotovary a materiály zaznamenaly meziroční tempo růstu 6 % a import chemikálií a příbuzných výrobků zaznamenal meziroční nárůst ve výši 10 %.

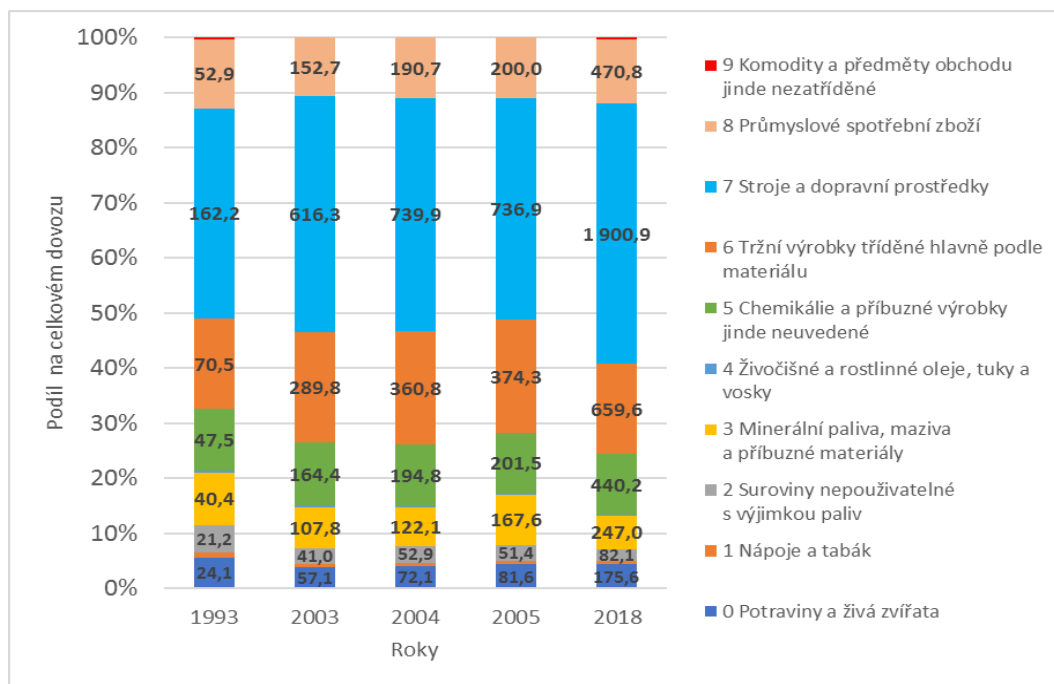
Rok 2004 zaznamenal meziroční nárůst dovozu u všech 10 skupin zboží. Skupina SITC 7 se meziročně zvýšila o 20 % (její podíl na celkovém importu dosahoval 42 %). Ve skupině SITC 6 bylo zaznamenáno meziroční tempo růstu 24 %, na dovozu se podílela z 21 %. Třetím nejvíce dováženým zbožím v roce 2004 byly chemikálie a příbuzné výrobky, jejichž tempo růstu bylo ve výši 18 % a celkově se na importu podílely z 11 %. Nejvyšší tempo růstu v roce 2004 bylo zaznamenáno u skupiny SITC 9, která se meziročně vzrostla o 100 %.

V roce 2005 byl u několika skupin zboží zaznamenán meziroční pokles importu. Konkrétně se jedná o skupiny SITC 2 (pokles o 1,5 mld. Kč) SITC 4 (pokles o 0,6 mld. Kč) a SITC 7 (pokles o 3 mld. Kč).

V roce 2018 tvořila největší podíl dovozu trojice tříd komodit – stroje a dopravní prostředky (47 %), polotovary a materiály (16 %) a průmyslové a spotřební zboží (12 %).

Nejvíce dováženou komoditou do ČR jsou z dlouhodobého hlediska stroje a dopravní prostředky, tržní výrobky řazené dle materiálu, chemikálie a příbuzné výrobky a v neposlední řadě minerální paliva, maziva a příbuzné materiály.

Graf 7: Komoditní struktura dovozu (v mld. Kč, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Po roce 1993 klesal v komoditní struktuře vývozu i dovozu podíl zboží s nižší přidanou hodnotou, což jsou třídy zboží SITC 0-4. Naopak ve sledovaném období rostl podíl zboží s vyšší přidanou hodnotou, což zahrnuje skupiny zboží SITC 5-9.

4.4 Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR

Teritoriální struktura je hlavním ukazatelem územního rozložení zahraničního obchodu. Tato struktura udává, s jakými státy a teritorii probíhá zahraničně obchodní výměna zboží.

V tabulce č. 8 je znázorněna teritoriální struktura vývozu a dovozu s hlavními skupinami zemí. Tyto skupiny tvoří státy s vyspělou tržní ekonomikou, rozvojové země, státy s tranzitivní ekonomikou včetně Společenství nezávislých států, ostatní státy a blíže nespecifikované země.

Mezi vyspělé tržní ekonomiky se řadí státy EU, státy ESVO (Island, Norsko, Švýcarsko, Lichtenštejnsko), a ostatní vyspělé tržní ekonomiky (např. Kanada, USA, JAR, Japonsko, Turecko). Do skupiny rozvojových ekonomik patří např. Brazílie, Egypt, Indie, Chile, aj. Pod státy s tranzitivní ekonomikou spadají státy SNS (např. Rusko, Ukrajina, Kazachstán) a evropské státy, které doposud nejsou členy EU (např. Bosna a Hercegovina,

Srbsko, Černá Hora). Do skupiny ostatních států se řadí např. Čína, Vietnam, Mongolsko a také státy OECD.⁴⁸

Tabulka 8: Teritoriální struktura podle skupin zemí

	1993		2003		2004		2005		2018	
	vývoz	dovoz	Vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	vývoz	dovoz
Celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Státy s vyspělou tržní ekonomikou	84,8	84,9	92,1	80,6	91,6	82	90,3	80,3	90,8	71,3
z toho státy EU	79,1	76,6	86,3	71,4	86,0	72,2	84,1	71,0	86,9	64,3
Rozvojové země	6,8	4,1	2,8	7,4	3,1	6,2	3,6	5,7	3,9	7,9
Státy s tranzitivní ekonomikou a SNS	6,4	10,1	4,2	6,6	4,7	6,4	5,6	8,6	3,8	5,6
Ostatní státy	2,0	0,6	0,6	5,3	0,5	5,3	0,4	5,3	1,4	14,7
Nespecifikováno	0,0	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

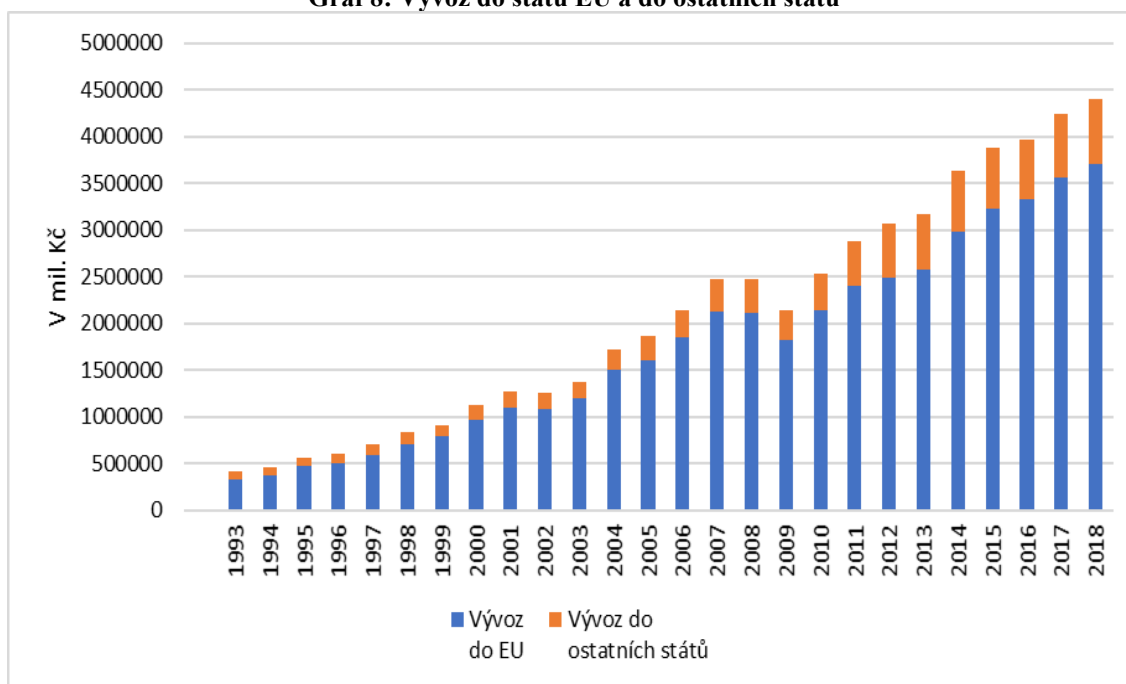
V prvních letech po vzniku samostatné ČR se česká ekonomika stále potýkala s transformací a začala se více orientovat na trh Evropské unie. Po celé sledované období byly nejdůležitějšími obchodními partnery ČR státy s vyspělou tržní ekonomikou (převážně země EU) s nimiž byla uskutečněna většina objemu exportu i importu. V roce 1993 tvořil podíl vývozu s vyspělými tržními ekonomikami 84,8 %, z toho státy EU tvořily 79,1 %. V roce vstupu ČR do Evropské unie již tvořil podíl vývozu s rozvinutými ekonomikami 91,6 % a z toho státy EU 86 %. V roce 2018 tento podíl tvořil 90,8 %, z toho státy EU 86,9 %.

Na úkor zvyšování objemu exportu do států EU byl zaznamenán negativní vývoj exportu s rozvojovými zeměmi a státy s tranzitivní ekonomikou, včetně SNS, u kterých ve sledovaném období podíl vývozu klesal. Jak již bylo zmíněno výše, většina zboží se do ČR dováží z EU. Nicméně podíl dovozu z EU ve sledovaném období klesal (ze 76,6 % v roce 1993 na 64,3 % v roce 2018). Důvodem může být zvyšující se podíl dovozu z rozvojových zemí a z ostatních států. Podíl dovozu z ostatních států stoupl za sledované období z 0,6 % na 14,7 %. Největší zásluhu na tom má zahraničně obchodní výměna zboží s Čínou, která se v roce 2018 podílela na celkovém dovozu ze 14,3 %.

⁴⁸ https://www.czso.cz/csu/czso/6001-07-v_lednu_az_cervenci_2007-seskupeni_zemi

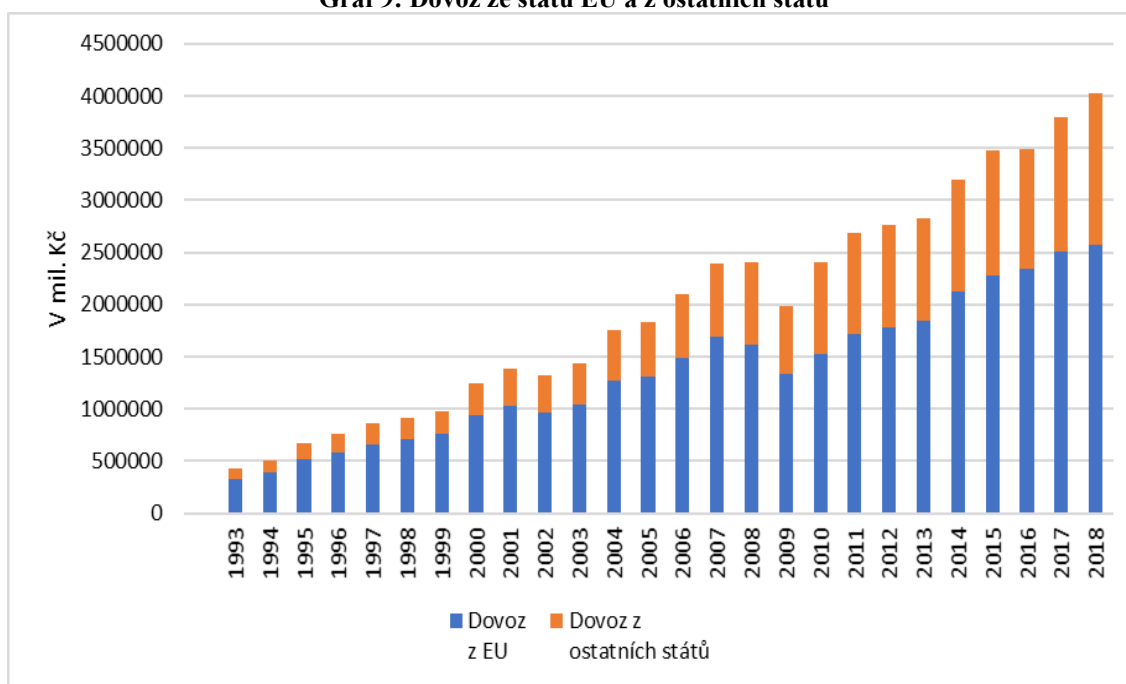
V následujících dvou grafech je znázorněn vývoz a dovoz zboží s členskými státy Evropské unie a se státy mimo Evropskou unii. Pro tuzemské vývozce jsou dobré ekonomické vazby se zeměmi EU klíčové, jelikož do nich plyne většina českého exportu. Jinak tomu není ani u dovozu z EU. Ačkoliv podíl dovozu z EU na celkovém dovozu v posledních několika letech klesal, stále je ČR na přílivu komodit z EU závislá.

Graf 8: Vývoz do států EU a do ostatních států

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Graf 9: Důvoz ze států EU a z ostatních států

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.5 Platební bilance

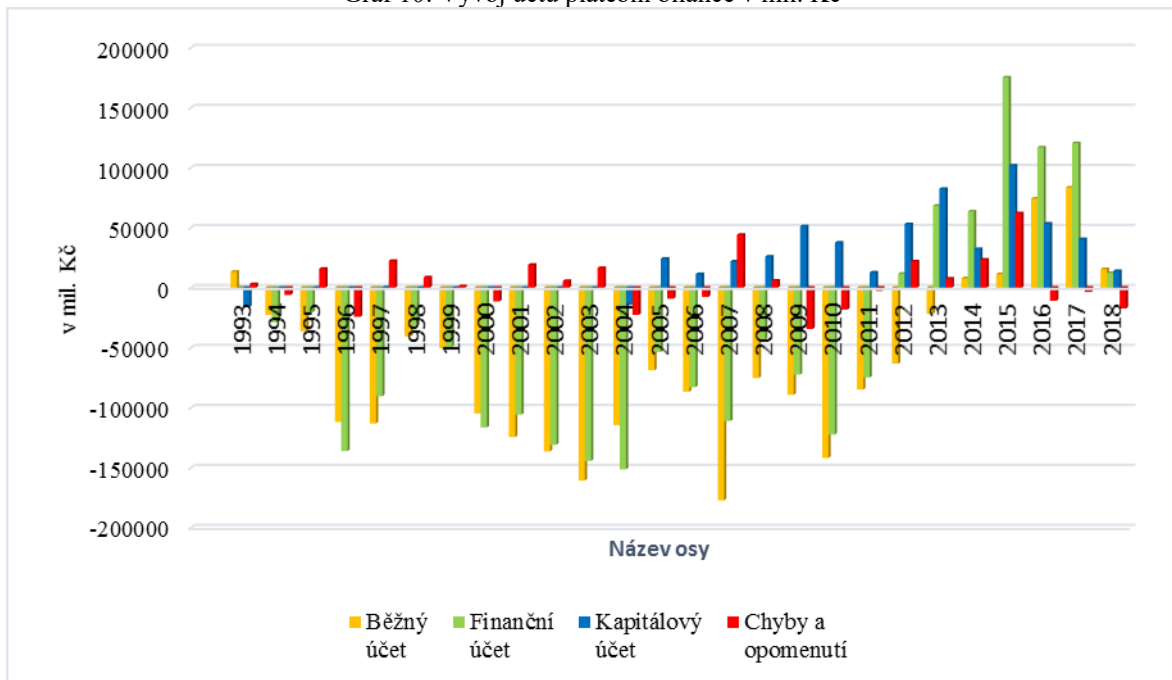
V této části práce je analyzována platební bilance zahraničního obchodu ČR, především jejích dvou hlavních účtů. Běžného účtu, jehož rozhodující položkou je obchodní bilance tzn. rozdíl mezi exporty a importy, a finančního účtu, který tvoří zejména přímé zahraniční investice a portfoliové investice.

Jak lze sledovat v grafu č. 10, po většinu sledovaných let bylo saldo běžného účtu ve schodku. Důvodem tohoto deficitu byla v letech 1993-2004 záporná obchodní bilance a záporné saldo účtu prvotních důchodů. V roce 2005 bylo dosaženo prvního přebytku obchodní bilance od vzniku samostatné ČR a tento trend následoval i v dalších letech. Kladný zůstatek obchodní bilance v roce 2005 měl za následek snížení schodku běžného účtu téměř o polovinu. Nicméně i přes zlepšování obchodní bilance zůstávalo v následujících letech saldo běžného účtu v deficitu, především díky bilanci výnosů, kde se u účtu důchodů z investic prohlubovalo záporné saldo. Od roku 2010 se deficit běžného účtu snižoval a v roce 2014 se běžný účet dostal poprvé od roku 1993 do kladných hodnot. Příčinu lze spatřit v přebytku obchodní bilance, který převyšoval schodek bilance výnosů. Od roku 2014 je běžný účet platební bilance v přebytku.

Rovněž finanční účet se po většinu sledovaných let pohyboval v záporných hodnotách. Výsledný zůstatek finančního účtu negativně ovlivňovaly především přímé zahraniční investice. Zůstatek účtu přímých investic byl od roku 1993 do roku 2012 záporný, tedy odliv kapitálu do zahraničí byl vyšší než investice zahraničních subjektů v tuzemsku.

V roce 2012 se zůstatek finančního účtu dostal do přebytku, nicméně tento přebytek nepokryl schodek běžného účtu, tudíž celá platební bilance zůstala v deficitu. V roce 2013 již kladné saldo finančního účtu pokrývalo deficit běžného účtu a platební bilance byla poprvé od roku 1993 v kladných hodnotách.

Graf 10: Vývoj účtů platební bilance v mil. Kč

Zdroj: ČNB (ARAD), vlastní zpracování

5 Zhodnocení

Zahraniční obchod České republiky se od roku jejího vzniku do roku 2018 poměrně dynamicky vyvíjel. Vývoj importu a exportu zboží a s tím i obratu českého zahraničního obchodu vykazoval po většinu sledovaných let vývojovou tendenci. Největší nárůst exportu v procentech byl realizován v roce 2004, kdy se ČR stala členem Evropské unie, poté v roce 1995 a v roce 2014. U importu byl největší relativní přírůstek zaznamenán v roce 1995. Rokem 1995 skončila doba transformace české ekonomiky. Tento rok nebyl pro zahraniční obchod příliš příznivý. Důsledkem přílivu zahraničních investic do ČR se import meziročně zvýšil o 33 % a schodek obchodní bilance se ještě více prohloubil. Další přírůstek importu v procentech byl zaznamenán v letech 2000 a stejně jako u exportu v roce 2004.

V období před vstupem ČR do Evropské unie (1993-2003) vykazovala tempa růstu vývozu a dovozu meziroční kolísání. Průměrné tempo růstu vývozu dosahovalo 11,3 % a průměrné tempo růstů dovozu dosahovalo 11,7 %. V období po vstupu ČR do Evropské unie (2004-2018) vykazovalo průměrné tempo růstu vývozu 8,1 % a dovozu 7,1 %. Můžeme tedy říci, že rychleji se zahraniční obchod vyvíjel v letech 1993-2003. Ačkoliv v letech 2004-2018 se zahraniční obchod vyvíjel pomaleji než v období před vstupem ČR do EU, export v tomto období rostl rychleji než import. To dokazuje také zvyšující krytí vývozu dovozem. V prvním sledovaném období se krytí vývozu dovozem pohybovalo v rozmezí 79-98 % a tedy obchodní bilance se ani jednou nedostala do kladných hodnot. Oproti tomu ve druhém sledovaném období se krytí vývozu dovozem pohybovalo v rozmezí 99-113 %. Poslední záporné saldo obchodní bilance bylo evidováno v roce 2004 s hodnotou – 26 438 mil. Kč. V roce 2005, rok po vstupu ČR do EU, přesáhlo krytí vývozu dovozem 100 % a obchodní bilance se tak dostala poprvé od roku 1993 do přebytku. Dále byla pomocí podílu vývozu na hrubém domácím produktu posuzována otevřenost české ekonomiky zahraničním trhům. V roce 1993 dosahoval podíl vývozu na HDP 35,10 %. Postupným otevíráním českého hospodářství zahraničním trhům, se podíl vývozu vztahenému k HDP zvyšoval. V roce 2003 již tento podíl dosahoval 48,78 %. Celkové zvýšení podílu vývozu na HDP za období před vstupem České republiky do EU dosahovalo 14 %. V prvním roce členství v EU prudce vzrostl objem vývozu vztaheného k HDP, a to na 56,25 %. V roce 2018 již tento podíl dosahoval 87,72 %. Za období po vstupu ČR do EU se podíl vývozu na HDP zvýšil o 26 %. Celkově se v letech 1993-2018

zvýšil podíl vývozu na HDP téměř o polovinu. Česká ekonomika se neustále otevírá zahraničním investorům a je do jisté míry na zahraničním obchodě závislá.

Komoditní struktura zahraničního obchodu ČR prošla několika změnami. Po roce 1993 klesal v komoditní struktuře vývozu i dovozu podíl zboží s nižší přidanou hodnotou, což jsou třídy zboží SITC 0-4. Naopak ve sledovaném období rostl podíl zboží s vyšší přidanou hodnotou, což zahrnuje skupiny zboží SITC 5-9. Až na výjimku v roce 1993 (kdy bylo nejvíce vyváženým zbožím skupina komodit a předmětů obchodu jinde nezatříděných) se ve sledovaném období nejvíce vyvážely stroje a dopravní prostředky, které tvoří přibližně 50 % celkového českého vývozu. Vývoz strojů a dopravních prostředků se od roku 1993 do roku 2018 znásobil více než dvacetkrát (ze 122,6 mld. Kč v roce 1993 na 2560,8 mld. Kč v roce 2018). Zatímco v roce 1993 se export strojů a dopravních prostředků podílel na celkovém exportu z 29 %, v roce 2018 to bylo již 58 %. Nejvíce importovaným zbožím do ČR jsou stroje a dopravní prostředky, polotovary a materiály a chemikálie a příbuzné výrobky.

Výraznými změnami si prošla také teritoriální struktura zahraničního obchodu. Nejvíce obchodujeme se státy s vyspělou tržní ekonomikou, z toho většina exportu a importu probíhá v EU. Negativní vývoj přeshraniční výměny zboží byl zaznamenán s rozvojovými ekonomikami a také s tranzitivními ekonomikami, především s východními zeměmi.

V platební bilanci byly hodnoceny především její dva hlavní účty. Běžný účet, jehož rozhodující položkou je právě obchodní bilance, a finanční účet, s jehož pomocí je hodnocen celkový stav platební bilance. Zůstatek běžného účtu byl po většinu sledovaných let v záporných hodnotách. Jedním z důvodů byla právě záporná obchodní bilance v letech 1993-2004. I přes postupné zlepšování salda obchodní bilance, však díky bilanci výnosů zůstal zůstatek běžného účtu záporný. Zvrat nastal v roce 2014 a od tohoto roku je zůstatek běžného účtu kladný. Finanční účet byl ve schodku v letech 1993-2011. Mohl za to účet přímých investic, který byl rovněž záporný. Odliv kapitálu z tuzemska do zahraničí totiž převyšoval příliv zahraničního kapitálu do ČR. V letech 2011-2013 nepokrýval přebytek finančního účtu schodek běžného účtu, a celková platební bilance zůstala ve schodku. Od roku 2013 se saldo celkové platební bilance českého zahraničního obchodu pohybuje v kladných hodnotách.

6 Závěr

Cílem této práce bylo zjistit zda, a jaký dopad na zahraniční obchod mělo přistoupení České republiky k Evropské unii.

Vstupem do Evropské unie se Česká republika zavázala k přistoupení ke Společné obchodní politice a vzdala se tak nároku na uplatnění vlastní obchodní politiky. Stala se tak součástí Evropského jednotného trhu, což přineslo spoustu výhod především pro české exportéry. Odstraněním celních bariér a hraničních kontrol se českým subjektům zjednodušil vstup na zahraniční trhy a mohly tak více rozšířit svoji působnost a nabízet své zboží i za hranice našeho státu.

Zahraněční obchod ČR se v letech 1993 až 2018 velmi dynamicky vyvíjel. Nejvýraznější pozitivní nárůst byl zaznamenán u obratu zahraničního obchodu, který se od vzniku samostatné ČR zvýšil více než desetkrát. Skoro v každém sledovaném roce se meziročně exportovalo a importovalo větší množství komodit. Pozitivní vývoj zahraničního obchodu se promítl rovněž do obchodní bilance, která se rok po vstupu ČR do Evropské unie dostala poprvé od roku 1993 do kladných hodnot a od té chvíle zůstává v přebytku. Rovněž otevřenost české ekonomiky stále roste, což dokazuje především zvyšující podíl zahraničního obchodu na hrubém domácím produktu. Z těchto zjištění lze usuzovat, že zahraniční obchod se pro Českou republiku stává nepostradatelnou součástí národního hospodářství. Zároveň je vhodné podotknout, že přílišná závislost na zahraničních trzích by mohla tuzemské ekonomice uškodit.

Výrazné změny nastaly rovněž v teritoriální a komoditní struktuře zahraničního obchodu. V první polovině 90. let 20. století se česká ekonomika potýkala s transformací z centrálně řízeného hospodářství na tržní hospodářství a začala se více orientovat od zemí východního bloku k západním tržním ekonomikám. V současné době probíhá většina zahraničně obchodní výměny zboží ČR s vyspělými tržními ekonomikami, z nichž největší objem vývozu a dovozu probíhá právě se zeměmi Evropské unie. Objem vývozu do států EU se každým rokem zvyšuje. Naopak u dovozu z EU byl zaznamenán pokles. Jedním z důvodů může být zvyšující se podíl dovozu z rozvojových zemí a z ostatních států. V komoditní struktuře vývozu i dovozu rostl podíl komodit s vyšší přidanou hodnotou. Nejdůležitější odvětví výroby představovalo strojírenství, k jehož produkci má ČR komparativní výhodu. Naopak ve sledovaném období klesal podíl zboží s nízkou přidanou hodnotou, jako jsou například nápoje a tabák a potraviny a živá zvířata.

Pro malou otevřenou ekonomiku, jakou je ČR je zahraniční obchod velmi důležitý. Pro budoucnost českého zahraničního obchodu bude podstatné zachovat si dobré ekonomické vazby se zeměmi Evropské unie, aby ČR mohla nadále využívat výhod Evropského jednotného trhu. Závěrem lze tedy konstatovat, že vstup do Evropské unie byl pro zahraniční obchod ČR jednoznačně přínosný.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 978-80-7380-492-3.

ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva a Božena PLCHOVÁ. *Zahraniční obchod*. Praha : Bankovní institut vysoká škola, 2007. 978-80-7265-106-4.

FOJTÍKOVÁ, Lenka,. *Zahraničně obchodní politika ČR. Historie a současnost (1945-2008)*. Praha : C. H. Beck, 2009. 978-80-7400-128-4.

HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. Praha : C.H. Beck, 2004. 80-7179-764-2.

KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. 978-80-86851-27-3.

MAREK, Dan a Michael J. BAUN. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

NEUMANN, Pavel, Pavel ŽAMBERSKÝ a Martina JIRÁNKOVÁ. *Mezinárodní ekonomie*. Praha : Grada, 2010. 978-80-247-3276-3.

NIGRINOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní aspekty vstupu České republiky do Evropské unie*. Praha : Acta Oeconomica Pragensia, 2003.

PLCHOVÁ, Božena. *Zahraniční ekonomické vztahy ČR*. Praha : Oeconomica, 2007. 978-80-245-1285-3.

SOUKUP, Alexandr. *Mezinárodní ekonomie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 978-80-7380-197-7

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha : GRADA, 2013. 978-80-247-4694-4.

SVATOŠ, Miroslav. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha : Grada, 2009. 978-80-247-2708-0.

Internetové zdroje:

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *ARAD-System časových řad*. [online]. [cit. 2020-03-07].

Dostupné z:

https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=ACBIFAB&p_lang=CS

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech – 2016*. [online]. 2017 [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-w0i9dxmghn#>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Seskupení zemí*. [online]. [cit. 2020-01-17]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/6001-07-v_lednu_az_cervenci_2007-seskupeni_zemi

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>

EUROPA-European Union website, the official EU website: *Evropská vlajka|Evropská unie* [online]. [cit. 2020-08-13]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/flag_cs

EUROSTAT. European commission. *Merchanting* [online]. [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/economic-globalisation/globalisation-macroeconomic-statistics/global-production-arrangements/merchanting>

MARTÍNEK, A. *Historie zahraničního obchodu*. Czech.cz [online]. 2011 [cit. 2019-08-17]. Dostupné z: <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Historie-zahranicniho-obchodu>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Businessinfo: Podmínky pro realizaci exportu a jeho formy* [online]. 2004 [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/podminky-pro-realizaci-exportu-a-jeho#b01>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR *Businessinfo: Společná obchodní politika Evropské unie* [online]. 2012 [cit. 2020-01-09]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spolecna-obchodni-politika-evropske-unie-4461.html#!&chapter=1>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Zahraniční obchod 1/2019* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/zahranicni-obchod-1-2019--244358/>

PROJEKT EVROPA. *Informace o Evropské unii: Jak funguje EU - projekt Evropa* [online]. [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: <http://www.projektevropa.cz/fakta-o-eu/jak-funguje-eu/>